FRANCONIS BURGERSDICI

IDEA PHILOSOPHIÆ NATURALIS,

SIVE

Methodus definitionum & controversiarum Physicarum.

Editio novissima.

LUGD. BATAVOR.
Ex Officinâ Elzeviriorum.
cIↃ IↃc LII.

Amplißimis, Prudentißimisq; viris,

D. D. PRÆTORI,

Consulibus & Syndico Civitatis Delfensis.

Amplissimi, Prudentissimique Viri;

CUm primum ex studiis meis aliquem sperarem fructum, etiam publico profuturum, simul apud animum constituebam, vobis offerre, quicquid esset, quod à me primum exiret in lucem. Multæ me & graves causæ moverunt. Vestris me subditum legibus nascendi sorte, vestrum fecistis multis & maximis beneficiis, & omnia mea, vestra. Vix studiorum cursum inchoâram, vos me favore, consilio, & re, juvistis singularem in modum. In Galliam vestris auspiciis euntem, ut gentis illius linguam & mores addiscerem, & simul in eruditione & prudentiâ proficerem, gravi atque honorificâ commendatione muni-

viſtis, ut in Academiâ Salmurienſi vix figenti pedem, nondum bene noto, Philoſophiæ profeſſio commiſſa ſit ab Illuſtri Viro, D. Philippo Mornæo Pleſſiaci Marliani Domino, & Ampliſſimo illius Academiæ Senatu, ſolo veſtræ commendationis pondere & autoritate motis. In illâ urbe & Academiâ quinquennium ſubſtiti; quamdiu ſcilicet in turbante patriâ ſpes non eſſet publicæ vocationis. Interea colebam Philoſophiæ ſtudium cum Theologiâ conjunctum, ut in patriam reverſus, vel Academiæ poſſem, quod inprimis optabam, vel Eccleſiæ, ſi illud non ſuccederet, cum aliquo fructu inſervire. Res cecidit ex voto, ſed non ſine veſtrâ operâ, quid commendatio, publico civitatis veſtræ nomine, apud Nobiliſſimos & Ampliſſimos hujus Academiæ Curatores habuerit momenti. Hæc ego beneficia tanta eſſe judicavi, ut, cùm de referendâ gratiâ deſperarem, in

animum

animum induxerim, eorum magnitudinem agnoſcendo, & prædicando, ingratitudinis me crimine liberare. Quamobrem, cùm hiſce diebus in gratiam quorundam adoleſcentium, quos in Phyſicis privatim erudiendos ſuſceperam, *Ideam Naturalis Philoſophiæ* typis mandarem, voti mei memor, judicavi, hunc qualemcumque meum laborem veſtro nomini inſcribendum eſſe, ut publicum extaret monumentum meæ erga vos gratitudinis. Vos ſtudiis meis, crudis adhuc, imò in herbis, faviſtis; ſuſcipite primitias eorum benevolo & favente animo: nec tam muneris tenuitatem, quàm animum ſpectate veſtrarum A. A. ſtudioſiſſimum. Deus vobis, ac veſtræ civitati, quàm diutiſſimè bene eſſe patiatur. Lugd. Batav. IV. Idus Decemb. MDCXXII.

V. V. A. A. addictiſſimus

FRANCO BURGERSDICIUS.

Philoſophiæ Studioſis.

IDeam Philoſophiæ Naturalis ante triennium eo fine edideram, ut ſciretis, quem ordinem ſequeremini in diſcendâ hac nobiliſsimâ ac diffuſiſsimâ parte Philoſophiæ: & ſimul, ut ii haberent perpetuas theſes, de quibus diſputarent, qui privatim mea uterentur inſtitutione. Hac de cauſâ Autores citavi, non antiquos illos Græcos, Arabes, & Latinos interpretes, Aphrodiſeum, Ammonium, Philoponum, Simplicium, Themiſtium, Avicennam, Averroëm, Boëthium, Thomam, &c. qui autoritatem habent ab antiquitate; ſed Doctores Conimbricenſes, Zabarellam, Pererium, Toletum, aliosque novos ſcriptores, ex quibus ducere ſoletis prima lineamenta Philoſophiæ. Diffuſa ſunt horum autorum commentaria, & ferè ſine methodo: ut quibus propoſitum eſt, Ariſtotele obiter illuſtrato, quidlibet ad illius textum in controverſiam adducere. Ex his ſelegi diſputationes, quæ ad Phyſicam ſpectant, eaſque eâ methodo diſpoſui, quam ſum arbitratus cum natura

hujus scientiæ optimè congruere, intertextis subinde definitionibus, iisque potissimùm Aristotelis, ubi id ratio methodi requirebat. Nec *dubito, quin si Philosophiæ studiosi, definitiones & controversias Physicas hac methodo examinaverint, magnum facturi sint suorum studiorum compendium. Utilissima enim res in studiis est ordo, & ad eas accuratè discendas, & ad easdem fideliter retinendas.* Et *sicuti ordinatorum studiorum fructus est solida eruditio; ita vix superficie tenus erudiri possunt, qui sine scopo ac methodo student, quasi*

Sectentur corvos testâq; lutoque.

Quoniam autem non ingratum vobis hunc aliosque meos labores esse cognovi, cùm Typographus novam editionem adornaret, obiter hanc Ideam emendavi. His meis laboribus tantisper fruemini, dum per occupationes meas liceat Physicam, aliasque Philosophiæ partes, plenioribus institutionibus illustrare.

IDEA PHILOSOPHIÆ NATURALIS,

sive

Methodus definitionum & controversiarum Physicarum.

DISPUTATIO I.

De Philosophia & Physices natura.

THESIS I.

PHilosophia, si nomen spectes, nihil aliud sonat, quàm φιλία τῆς σοφίας, hoc est, *amor & studium sapientiæ.* Si rem ipsam consideres, nihil aliud est philosophia, quàm σοφία, sive sapientia: ut modestè magis, quam rectè, Pythagoras, humanam sapientiam, Philosophiam potiùs, quàm σοφίαν appellandam censuerit.

2. Philosophia definiri potest, rerum divinarum & humanarum cognitio, quantam homo naturali intellectus lumine consequi potest.

3. Stoici Philosophiā dividunt, in Naturalem, Moralem, & Rationalē, ut autor est Dio-

Diogenes Laërtius in vitâ Zenonis. Verum præstat cum Peripateticis Philosophiam in duas partes dividere, in Speculativam & Practicam. Arist.1.*Metaph.cap.*1. *Con.proœm.Phys. Perer.lib.*1.*cap.*2.

4. Etenim omnia in Philosophia sunt gemina, subjectum, objectum, finis. Philosophia speculativa residet in intellectu speculativo, versaturque circa res *divinas*, hoc est, necessarias, idque solius veritatis gratiâ; Philosophia practica hæret in intellectu practico, versaturque circa res *humanas*, hoc est, contingentes, & nostro arbitrio subjectas, idque non nudæ cognitionis, sed praxeos cognitionem sequuturæ gratiâ. *Perer. lib.*1. *cap.*3.

5. Hinc sequitur, Logicam non esse partem Philosophiæ, ut quæ non cognitionem rerum, sed modum res cognoscendi, suppeditat.

6. Philosophia speculativa non est una scientia, sed compages trium scientiarum specie differentium. *Con.proœm.Ph.quæst.* 1.*Per.l.*1.*c.*8. *Suar.tom.*1.*disp.*1.*sect.*2.

7. Scientiarũ unitas, & distinctio, pendet ab unitate & distinctione objecti formalis, sive à modo obiectũ considerandi. Modus considerãdi, sumitur ab abstractione rei cõsiderãdæ à materiâ. Abstractio à materiâ fit

tribus modis. Res enim abstrahitur à materia singulari, vel à materiâ cõmuni, sed sola ratione; vel à materiâ singulari & communi, non solâ ratione, sed etiam re ipsâ: illa Physicam, ista Mathematicam, hæc Metaphysicam constituit, *Conimb. proœm. Phys. quæst.* 1. *art.* 3. *Perer. lib.* 1. *cap.* 5. *& seq.*

8. Metaphysica inter scientias speculativas ordine naturæ & dignitatis, prima est; Physica, secunda; Mathematica, postrema: secundum ordinem cognitionis nostræ, Mathematica prima est; Physica, secunda; Metaphysica, postrema. *Perer. lib.* 1. *cap.* 17.

9. Etsi non plane absurdum sit, plures scientias sub Metaphysicâ contineri, puta *scientiam entis* in genere, *Theologiam naturalem*, & *Angelographiam*: probabilius tamen esse existimo, has, partes esse unius scientiæ, quàm scientias specie diversas. *Perer. lib.* 2. *cap.* 7. *Suar. tom.* 1. *disp.* 1. *sect.* 3.

10. Mathematica continet sub se plures scientias specie diversas, Arithmeticam, Geometriam, Musicam, Opticam, Astronomiam, Geographiam, Staticam, &c. *Conimb. proœm. Phys. quæst.* 1. *art.* 3.

11. Metaphysica reliquis quidem scientiis præest: reliquæ tamen scientiæ Metaphysicæ non subalternantur. *Suar. ibid. Perer. lib.* 1. *cap.* 13. *&* 14.

12. Phi-

12. Philosophia practica dividitur in partem communem, quæ Ethica dicitur; & partem specialem, quæ Politicam & Oeconomicam sub sese continet. *Picol. introd. ad* x.*grad. cap.*7.8. *&* 9.

13. Physica est scientia corporis naturalis, quatenus naturale.

14. Etsi corpora naturalia consistant in perpetuo fluxu ac mutatione, nihilominus tamen est Physica proprie dicta scientia. *Con. procem. Phys. quæst.* 2. *Tol. ib. quæst.* 1.

15. Subjectum Physices (quicquid alii disputant) rectissimè statuitur *corpus naturale* sive *mobile. Perer. lib.*2.*cap.*1.*&* 2. *Zab. de nat. scien. const. cap.*2. *Dissentiunt Conimb. procem. Phys. quæst.*4. *Tol. ibid. quæst.*2

DISPVTATIO II.

De Principiis corporis naturalis.

THESIS I.

IN unaquâque scientiâ tria spectanda sunt, subjectum, principia, & affectiones: eaque vel in genere, vel in specie.

2. Hinc factum est, ut Physica distributa sit in duas partes, in partem scilicet communem, in quâ agitur de corpore naturali ejus-

ejusque affectionibus in genere, & in partem propriam, in qua disseritur de speciebus corporis naturalis, ejusque principiis, & affectionibus.

3. Principia sunt, quæ nec ex se invicem sunt, neque ex aliis, & ex quibus sunt omnia. *Arist. lib.*1. *Physf.cap.*5. *vid. Conimb. ibid. quæst.*1.

4. Principia corporis naturalis omnino tria sunt, duo contraria, forma & privatio, & commune contrariorum subjectum materia. *Arist. lib.*1.*Phys. cap.* 6. *&* 7.*Conimb. ib. quæst.*1.

5. Ex his, materia & forma, sunt principia per se; privatio, principium per accidens: materia & forma sunt principia generationis & constitutionis; privatio, generationis tantum.

6. Materia est primum subjectum, ex quo insito, corpus naturale per se, & non ex accidenti, generatur, & in quod ultimò resolvitur. *lib.*1. *Phys. cap.*9.

7. Materia non est corpus, neque per formam aliquam corporeitatis (ut Avicenna loquitur) neque per simplicem suam essentiam. *Suar.tom.*1.*disp.*13.*sect.*3.*Per.l.*5. *c.*16.*&* 17.*Conimb.lib.*1.*de gen.&cor.cap.*4. *quæst.*20.*Tolet.lib.*1.*Phys.quæst.*13.*Zabarella partem etiam priorem probat contra Avicennam*

cennam lib.2. de mat. primâ cap.14. Alteram improbat eodem lib. cap.17.

8. Imò materia eſt pura puta potentia in genere rerum naturalium; hoc eſt, expers eſt & capax omnium formarum Phyſicarum: at in genere ſubſtantiarum, actu eſt. Habet enim ex ſe eſſentiam & exiſtentiam partialem & incompletam (quâ corpora naturalia conjuncta formæ conſtituit) & non à formâ. Hoc ſenſu rectè dixit Scotus, materiam ex ſe habere actum, ut ipſe loquitur, *entitativum. Suar. Tom.1. diſp.13. ſect.4. Tol. l.1. phyſ. q.11. Per. l.5. c.13. Contrà ſentiunt Conimb. lib.1. phyſ. cap.9. quæſt.3. Zab. lib.2. de mat. pr. cap.1. & ſeq.*

9. Hinc ſequitur, materiam non poſſe eſſe ſine formâ. *Contrà Conimb. libr.1. Phyſ. cap.9. quæſt.6. Suar.1. Tom. diſp.10. ſect.9.*

10. Potentia materiæ dividitur in generalem, & ſpecialem; generalis dicitur, quâ reſpicit quamlibet formam indifferenter; ſpecialis, quâ reſpicit hanc aut illam formam. Prior potentia materiæ eſſentialis eſt, poſterior accidentalis. *Zab. lib.1. de mat. pr. cap.10. & ſeq. Perer. lib.5. cap.21. & 22. Tol. lib.1. Phyſ. quæſt.12.*

11. Appetitus, qui vulgo materiæ tribuitur, ab illius potentiâ non niſi ratione diſcrepat.

crepat. *Conimb. lib.*1. *Phyſ. cap.*9. *quæſt.*4. *Tol. ibid. quæſt.*4.

12. Materiæ coæva eſt quantitas interminata. *Perer. lib.*5. *cap.*18. *& ſeq. Zab. lib.* 2.*de mat. pr. cap.*6. *& ſeq. Contrà ſentit Tol. lib.*1. *Phyſ. quæſt.* 13.

13. Dari formas ſubſtantiales corporum naturalium, demonſtrant *Conimbric. lib.*1. *Phyſ. cap.*9.*quæſt.*9. *Perer. lib.*6. *cap.*2.*Suar. tom.*1.*diſp.*15.*ſect.*1.

14. Forma eſt actus ſubſtantialis, unum per ſe cum materiâ conſtituens. *Conimb.l.* 1. *Phyſ. cap.* 9. *quæſt.*11.

15. Formæ ſubſtantiales non ſunt ante generationem in materiâ, neque ſecundùm ſe totas, neque ſecundùm aliquam ſui partem, aut gradum; ſed educuntur ex potentiâ materiæ. *Conimb.* 1.*Phyſ.cap*, 9.*quæſt.* 12. *Tol. ib.quæſt.*17. *Suar. tom.*1. *diſp.*15. *ſect.* 2. *Contrà ſentit Scaliger exerc.*6. *ſect.*5. *& ſeq.*

16. Forma dicitur λόγος τῆς οὐσίας: & per formam dicitur corpus eſſe id quod eſt, non quaſi forma ſit tota corporis eſſentia, ſed quod ſit præcipua pars eſſentiæ, quâ corpus conſtituitur in certâ ſpecie. Quod enim homo ſit, aut quòd ſit corpus, tam materiæ debetur, quàm formæ: ſed quòd ſit homo, debetur ſoli formæ, *Con. l.*1.*Phyſ. c.*9.

c.9.quæst.1.Contrà sentit Per.l.6.c.7.& seqq.

17. Vna tantùm est forma specifica in quolibet composito. Huic plures formas, etiam substantiales, subordinari in viventibus, saltem ut dispositiones quasdam, non est impossibile. *Zab. lib. de gen & int.c.2. Contrà Conimb. lib.1. de gen. & cor.cap.4. quæst.23. Suar.1. tom. disp.10. sect.10.*

18. Privatio est absentia formæ, quæ debebat inesse. Cùm enim privatio dicatur vel respectu formæ expellendæ, vel respectu formæ introducendæ; posteriori respectu privatio intelligenda est, cùm inter principia generationis numeratur.

19. Privatio dicitur principium generationis, quia in generatione est terminus à quo. *Conimb. lib.1.phys.t.9.quæst.8.Tol.ib. quæst.19. Perer.lib.5.cap.21.*

DISPVTATIO III.

De Natura.

THESIS I.

EX materiâ & formâ componitur corpus naturale, hoc est, corpus habens naturam.

2. Natura est principium & causa motus, & quietis, ejus, in quo est, primò, per se, & non

non per accidens. *Arist. lib.2. Phys. cap.1. Conimb.ibid.quæst.2. Tol.ibid.quæst.1.Perer. lib.7.cap.4.& 5.*

3. Natura est principium motus activum & passivum.

4. In quibus rebus, & quorum motuum, natura principium activum est, in iisdem rebus, & eorundem motuum, est etiam principium passivum; sed non vice versâ. Itaque motus non solùm naturalis dicitur, qui à formâ rei mobilis, ut à causa efficiente, proficiscitur; sed etiam ad quem recipiēdum materia aptè disposita est. Licet ergo formæ, peculiari prærogativâ, naturæ vocabulum tribuatur, non est tamen negandum, quin etiam materiæ tribuenda sit appellatio naturæ. *Conimb.2. Ph.c.1. quæst.3. Tol. ibid. quæst.2. Perer. lib.7.cap.17.*

5. Atque ita (licet statueretur cœlum ab intelligentiis moveri) causa tamen nulla foret, cur ejus motus dici non possit naturalis. *Conimb.lib.1.de cœl.cap.2, quæst.3, Tol. lib.2. Phys. quæst.3. Perer. lib.7. cap. 6.*

6. Natura non est principium motus & quietis in eodem simul corpore, sed in diversis corporibus: principium motus, in iis quæ naturaliter moventur; quietis, in iis, quæ naturaliter quiescunt.

7. Intelligitur autem quies à motu naturali,

turali in termino ad quem. quies in termino à quo violenta eſt, & contra naturam.

8. Natura ſemper agit propter finem. *Conimb. lib. 2. Phyſ. c. 9. quæſt. 1.*

9. Neceſſitas ergo rerum Phyſicarum, non ſoli materiæ, ſed etiam fini adſcribenda eſt.

10. Hæc finis neceſſitas, cùm ſit hypothetica, non tollit è natura *Caſum* aut *Fortunam. Tol. l. 2. Ph. quæſt. 9. Perer. lib. 9. c. 1. & 2.*

11. Caſus eſt cauſa per accidens eorum, quæ rarò contingunt, idque in iis omnibus, quæ alicujus gratia ſuſcipiuntur. *Ariſt. lib. 2. Phyſ. cap. 5.*

12. Fortuna eſt ſpecies caſus, in iiſque ſolùm locum habet, quæ agunt *ἐκ προαιρέσεως*, cum caſus etiam ſit in iis, quæ agunt ex neceſſitate naturæ. *Ariſt. ibid.*

13. Monſtra, hoc eſt, effecta naturalia, quæ à recta & ſolita ſecundùm ſpeciem diſpoſitione degenerant, caſu fiunt. *Con. l. 2. Phyſ. cap. 9. quæſt. 9. Tol. ibid. quæſt. 13.*

14. Ars ſemper eſt operis ac motionis ſuæ cauſa externa, in eoque à natura differt. Ideoque non poteſt opera naturalia moliri: ſed tantùm poteſt naturam determinare, ac dirigere, cauſas naturales materiæ prudenter accommodando. *Conimb. lib. 2. Phyſ. cap. 1. quæſt. 1.*

DISPVTATIO IV.

De Quantitate & qualitate corporis naturalis.

THESIS I.

SIc de principiis corporis ac mutationum naturalium in genere; sequuntur quædam corporis naturalis affectiones; quantitas, qualitas, locus & tempus.

2. Quantitas (continuam intelligo) est accidens, quo corpus naturale partem habet extra partem.

3. Quantitas, materiam; termini quantitatis, formam immediate consequuntur.

4. Quàm ergo necessarium est corpus ex materiâ & formâ constare, tam necessarium est, corpus naturale esse quantum atque extensum.

5. Omne corpus naturale quantitate finitum est: infinitum actu, nullum datur. *Conimb. lib.3. Phys. cap.8. quæst.1. Tol. ib. quæst.7. Perer. lib.10. c.7. & seq.* Nec dari potest, ne virtute quidem divinâ. *Conimb. dict. loc. quæst.2. Perer. lib.10. cap.10. & 11.*

6. Actu infinitum dicitur, quod habet partes æquales uni certæ, quarum, si una post alteram sumatur, & eadem non repetatur, nunquam tot sumi possunt, quin aliquot semper sumendæ restent. 7. Quan-

7. Quantum non componitur ex indivisibilibus, sed ex partibus in infinitum divisibilibus. *Conimb. l. 6. Phys. cap. 2. quæst. 2. Tol. ibid. quæst. 1. Perer. lib. 10 cap. 13. & 14.*

8. Quantum, dicitur in infinitum divisibile, non quia secari potest in partes infinitas, sed quia non potest dividi in ea, quæ amplius non possunt dividi. Quomodo dicitur numerus in infinitum augeri posse.

9. Corpora heterogenea, qualia sunt viventia, requirunt quantitatem naturæ suæ convenientem, & certis limitibus definitam, ita ut eorum natura specifica conservari non possit sub quantitate quantumvis magnâ vel quantumvis parvâ. *Conimb. lib. 1. Phys. cap. 4. quæst. 1. Tol. ibid. quæstion. 9. Perer. lib. 10. cap. 23.*

10. Corpora homogenea, qualia sunt elementa, reliquaque fere corpora non viventia, non habent certum terminum magnitudinis à naturâ præscriptum: (in quo citati autores dictis locis consentiunt.) Et licet habeant terminum parvitatis propter ambientium corporum repugnantiam, ex naturâ tamen sua determinatam parvitatem non requirunt. *Perer. cit. loco. contrà Conimb & Tol.*

11. Qualitas, quæ inter affectiones corporis naturalis recensetur, nihil aliud est, quàm

quàm corporis naturalis facultas ad agendum aut patiendum, quod suę naturæ consentaneum est.

11. Estque vel manifesta, vel occulta: quorum illa per se incurrit in sensus; hæc, non nisi ex effectis deprehenditur. Huc referendæ sunt sympathiæ & antipathiæ rerũ.

DISPVTATIO V.

De Loco & Vacuo.

THESIS I.

LOcus ab Aristotele definitur, superficies corporis continentis proxima & immobilis. *l.*4. *Ph. c.*4. *Conimb. ibid. quæst.*1. *Tol. quæst.*3. *&* 4. *Perer. lib.*11. *cap.*6. & 7.

2. Hac acceptione locus non est essentialis proprietas corporis naturalis. Quod enim corpus alio corpore circumscribatur, non oritur ex interna natura corporis, sed ex lege universalis naturæ, vacuum impedientis.

3. Quin nec cœlum in loco esse, dici rectè poterit, si locus sit *superficies corporis continentis*, quicquid contra disputent *Conimb. lib.*4. *Physʃ. cap.*5. *quæst.*2. *Tol. ib. quæst.*7. *Per. lib.*11. *cap.*8. *&* 9.

4. Præterea, *loci immobilitatem* non facile, nec

nec eodem modo tuentur, qui locum superficiem esse volunt. Aliter enim *Conimb. dict. lib* quæst.* 1. Aliter *Tol. ib. quæst.* 5. Aliter *Perer. lib.* 11. *cap.* 2. & 3. Aliter alii *loci immobilitatem* interpretantur. Omnium optimè *Keck. lib. de loco & locato* locum immobilem esse docet respectu βάσεως, quæ locato immobilis substernitur.

5. Quæ cum ita sint, videtur locus esse spatium in quo corpus est. *Scalig. exer.* 6. *sect.* 3. *Contrà Conimb. lib.* 4. *Phys. c.* 5. *quæst.* 1. *Tol. ibid. quæst.* 3. *Perer. lib.* 11. *cap.* 5. *& seq.*

6. Spatium non est corpus, nec quantitas, nec quidquam reale, sed imaginaria quædam capacitas æqualis locato.

7. Locus quantitatem sequitur: ideoque quàm necessarium est corpus esse quantum, & extensum; tam necessarium est, corpus esse in loco.

8. Et, dimensiones partesque loci, dimensionibus & partibus corporis locati respondere.

9. Duo corpora non possunt simul esse in eodem loco, ne divina quidem virtute; quemadmodum duæ partes ejusdem corporis non possunt esse in iisdem loci partibus. *Contrà Conimb. lib.* 4. *Phys. cap.* 5. *quæst.* 4. *omnesque Pontificii.*

10. Non magis potest idem corpus simul esse

esse in diversis locis. *Contra eosdem ibid. quæst.*5.

11. Vacuum est spatium expers & capax corporis.

12. Dari vacuum in naturâ, perperam à veteribus assertum est. Quin nec dari potest naturaliter. *Conimb. lib.*4. *Phys.c.*9. *quæst.*1. *Tol. ibid. quæst.*10.

13. Natura tam studiose vacuum vitat, ut se tueatur. Res enim subcælestes virtute cæli subsistunt; quæ ad eas deferri non posset, interposito vacuo.

14. Hujus virtutis defectum cùm possit Deus supplere, non videtur negandum, quin virtute Dei vacuum dari possit. *Conimb.l.*4.*Phys.c.*9.*quæst.*9.

15. Non demonstravit Aristoteles *lib.*4. *Phys.cap.*8. si aliquid natura sua moveretur in vacuo, illud motum iri in momento. *Conimb. ibid. quæst.*5. *Tol.ibid. quæst.*9. *Contrà Pererius lib.*11.*cap.*10. *&* 11.

16. Quod igitur corpus sua natura non possit in vacuo moveri, non ex eo est, quòd motus ille foret momentaneus, sed quòd ad eum non posset conspirare virtus cæli.

DISPV-

DISPVTATIO VI.

De Motu.

THESIS I.

MOtus est actus ejus, quod est potentia, quatenus est potentia. *Arist. lib. 3. Phys. cap. 2. Conimb. ibid. quæst. 1. Per. lib. 13. cap. 2. & seq.*

2. In motu considerari debet, movens, mobile, terminus à quo, & terminus ad quem.

3. Motus non est in movente, sed in mobili. *Conimb. lib. 3. Phys. cap. 3. quæst. 1. Tol. ibid. quæst. 2. Perer. lib. 13. cap. 7.*

4. Termini motus sunt oppositi. *Perer. lib. 13. cap. 9. quæst. 5.*

5. Abjectio tamen termini à quo, & acquisitio termini ad quem, non est, nisi unus motus. *Perer. ib. quæst. 7. Tol. l. 5. Ph. quæst. 4.*

6. Motus formaliter non est forma in fieri, sed via ad formam; nec tamen re ipsâ à forma differt, sed ratione ac definitione. *Conimb. lib. 3. Phys. cap. 2. quæst. 3. Tol. ibid. quæst. 3. Perer. lib. 13. cap. 9. quæst. 10.*

7. Terminus ad quem debet esse divisibilis. *Perer. cit. loc. quæst. 4.*

8. Hinc sequitur, motum esse successivum & continuum. *Con. l. 3. Ph. c. 2. quæst. 2. Per. l. 14. c. 8.*

9. Uni-

9.Unitas & distinctio motus generica & specifica, petenda est ab unitate & distinctione termini ad quem. *Conimb. l. 5. Phys. cap. 4. quæst.1. Tol.ibid.quæst.2.Perer. lib.13. c.9.quæst.8.*

10.Ergo motus tantùm est in tribus categoriis; in quantitate, est augmentatio & diminutio; in qualitate, alteratio; in ubi, motus localis. *Conimb. lib.5. Phys. cap.2. quæst.1.Perer.lib.14.cap.2.*

11. Generatio enim & corruptio non sunt species motus propriè dicti: sed mutationes momentaneæ. *Tol.lib.5. Phys. quæst.1. Perer. lib.14.quæst.1.*

12.Ad unitatem numericam motus, præter unitatem numericam termini ad quem, requiritur unitas mobilis, & continuitas temporis. *Conimb. lib.5. Phys. cap.4. quæst. 5.Tol.ibid. quæst.3.*

13.Motus localis dividitur in naturalem, & violentum. Naturalis motus proximè quidem à propria mobilis forma est, sic tamen, ut dici possit à generante esse, ut à principio remoto. *Conimb. l.8. Phys.cap.4. quæst.1. Zab. lib. 1. de motu grav. & lev.cap. 1.& sequentibus.*

14.Motus naturalis vel rect'est, vel circularis. Motus rectus principio tardior est, in fine velocior. Hujus rei causâ esse existimo,

quòd

quòd medium in principio magis, in fine minus resistit. *Perer.lib.*14.*cap.*3.*Zabar.lib. citato cap.*13.

15. Motus violentus à principio externo mobili imprimitur, vel præter, vel contra naturam mobilis. Estque vel pulsio, vel vectio, vel tractio, vel circumvolutio.

16. Motus projectorum est à virtute corporibus projectis à projiciente impressâ, quæ sit causa ministra illius motus, eo modo, quo gravitas & levitas est causa motus naturalis in elementis. *Scal.exerc.*28.*sect.*1. *Contrà Perer. lib.*14.*cap.*4. *Zabar. lib.*1.*de mot. grav.* & *lev. cap.*17.

DISPVTATIO VII.

De tempore.

THESIS I.

TEmpus definitur ab Aristotele numerus motus secundum prius & posterius. *l.*4.*Phys. cap.*11. *Conimbr.ibid.cap.*14. *quæst.*1. *Tol. ibid. quæst.*13. *Perer. lib.*12.*cap.* 2. & *seq.*

2. Tempus definitur *numerus*, non quia motum facit numerabilem, aut partibus mensurabilem, (hoc enim habet motus sua natura) sed quia est mensura, qua partes

motus numerantur ac mensurantur. *Contrà Tol. lib. 4. Phys. quæst.* 13.

3. Præterea definitur numerus *motus*: quia temporis fluxum sine motu aut partium successione non deprehendimus.

4. Res ergo permanentes, quæ non sunt positæ in continuo partium fluxu, sed totæ simul existunt, per se non mensurantur tẽpore, sed ævo, & sic principio simul ac fine carent, ut Deus æternitate. *Perer. lib.* 12. *cap.* 8. *& seq.*

5. Si tamen tempus rebus permanentibus tribuitur, id fit ratione motus alicujus, cum quo illarum duratio comparatur. Idem de quiete judicandum est. *Perer. lib.* 12. *cap.* 4.

6. Tempus ergo non existit per se totum, neque etiam per suas partes, sed per indivisibile momentum, quo partes futuræ cum præteritis copulantur, quod Græcis τὸ νῦν vocatur. *Contrà Conimb.* 4. *Phys. cap.* 14. *quæst.* 1. *art.* 4.

7. Mensura & mensuratum debent esse in eodem genere. Quare, cũ per se nihil mensuretur tempore, nisi motus, aut id, quod movetur; tempus etiam debet esse motus.

8. Jam verò, mensura in unoquoq; genere debet esse notissima, maximéque æquabilis. Quocirca, cùm motus primi mobilis sit omnium motuum notissimus, & maximè

me æquabilis, sequitur, rationem temporis primario convenire motui primi mobilis; secundariò, reliquis motibus, qui adhiberi solent ad aliorum motuum durationem mensurandam. *Conimb. l.* 4. *Physs. c.* 14. *quæst.* 1. *art.* 2. *Perer. lib.* 21. *cap.* 4.

9. Tempus igitur materialiter idem est cum motu primi mobilis, aut quovis alio motu mensurante: diversum à motu mensurato. *Conimb. dict. loc. quæst.* 2. *Perer. lib.* 12. *cap.* 1.

10. Forma temporis est, esse mensuram. Ratio mensuræ pendet ab intellectu. Ex quo sequitur, tempus quoad rationem formalem, esse ens rationis, aut saltem tale, quod ab intellectu pendet. *Conimb. dict. loc. quæst.* 1. *art.* 2. *Pere. lib.* 12. *cap.* 3. *Contrà Tol. lib.* 4. *Phys. quæst.* 16.

11. Tempus tantum unum est, quia una tantùm est in unoquoque rerum genere mensura. *Tol. dict. l. quæst.* 17. *Perer. l.* 12. *c.* 4.

12. Tempus ab Aristotele definitum, non est propria corporis naturalis aut motûs affectio: non solum, quia ab intellectu pendet ratione formæ; sed maximè, quia potest à motu separari. Si enim, stante cœlo, reliqua moverentur, certè ea essent in tempore: attamen motus eorum, cœlesti motu non mensuraretur.

13. Itaque videtur tempus, quod quidem inter affectiones corporis naturalis numeratur, nihil aliud esse, quàm *mora motus*, aut *durationis successiva*.

14. Hæc mora non est ipse motus, nec vera aliqua res, sed duratio quædam imaginaria, quæ ita se habet ad durationem motûs, ut se habet spatium ad corpus locatum. *Conimb.l.*4.*Phys.c.*14. *quæst.*1.*art.*2.

15. In uno discrimen est, quod singulis corporibus suum respondet spatium, ita ut duo corpora non possint esse in eodem spatio: cùm omnibus rebus, quæ simul existunt, unum sit idemque tempus.

16. Ipsa igitur mora, aut imaginaria illa duratio rerum in motu, tempus est: cœli motus non tam est tempus ipsum, quàm temporis mensura.

DISPVTATIO VIII.

De Mundo.

THESIS I.

ACtum est de corpore naturali in genere; sequuntur species corporum. Atque hæ, vel omnes simul, vel singulæ seorsim considerandæ sunt.

2. Omnia corpora simul sumta, dicuntur *Mun-*

Mundus, ſumta appellatione ab ornatu. Eſt enim mundus diverſarum rerum διαταξία pulcherrimum quid, & perfectiſſimum. *Conimb. lib.*1. *de cæl. cap.*1. *quæſt.*1.

3. Mundus eſt ordinata compages corporum naturalium, ab uno principio pendentium, & in unum finem tendentium.

4. Principium, ſive efficiens cauſa, eſt Deus.

5. Deus mundum liberè condidit. *Conimb. lib.*8. *Phyſ. cap.*2. *quæſt.*5. *Perer. lib.*15. *cap.*1.

6. Deum mundum in tempore condidiſſe, non ſolum S. Scripturæ teſtimoniis, ſed etiam ratione naturali demonſtrari poteſt. *Contrà Conimb. dict. loc. quæſt.*3. *Piccol. lib. de mundo cap.*25.

7. Mundus, nec ulla omnino creatura, poteſt eſſe ab æterno, ſive permanens ea ſit, ſive fluens, ac ſucceſſiva. *Tol. lib.*8. *Phyſ. quæſt.* 2. *Contrà Conimb. ibid. cap.*2. *quæſt.*6. *Perer. lib.*15. *cap.*13.

8. Ariſtoteles agnoſcit quidem Deum eſſe mundi cauſam. *Conimb. dict. loc. quæſt.*2. ſed quæ agat ex neceſſitate naturæ. *Conimb. dict. loc. quæſt.*5. *Contrà Tolet. ibid. quæſt.*3.

9. Ariſtoteles conatus eſt mundi æternitatem demonſtrare; idq; ita ſerio, ac conſtanter, ut dubitari non debeat, quin credi-

B 3 derit,

derit mundum ab æterno fuisse. *Lib.8. Physs. lib.1. de Cœl. lib.12. Metaph.*

10. Argumenta Aristotelis aliorumque Peripateticorum pro æternitate mundi adducta, facile solvi possunt. *Conimb. lib.8. Phys. cap.2. quæst.4. Tol. ibid. quæst.1. Perer. lib.15. cap.1. & seq. usque ad cap.10.*

11. Mundus non habet aliam formam præter ordinem partium, cùm sit ex eorum numero, quæ dicuntur unum per aggregationem. *Piccol. de mundo cap.3.*

12. Itaque mundus non est animatus, sive per animam mundi, Deus, sive aliud quidpiam intelligatur. *Piccol. dict. loc. cap.28.*

13. Mundus quidem unus est, sed plures à Deo creari possunt; non tamen actu infiniti. *Conimb. l.1. de Cœl. c.9. quæst. 1. Piccol. de mundo cap.8. & seq.*

14. Finis mundi proximus, est homo, aut verò hominis felicitas. Omnia enim, quæ in mundo sunt, in hunc finem conspirant, ut hominem ducant ad cognitionem creatoris; utque homo cognitum Deum debitâ reverentiâ & religione colat: quæ maxima hominis felicitas est.

15. Mundus naturâ suâ indissolubilis est, ideoque æternùm est duraturus, continuato ordinario concursu Dei. Et licet subducto Dei concursu interiret, credibile tamen

men

men est, eum nunquam interiturum. *Conimb. lib.*1*.de Cœl. cap.*12*.quæst.*1.

DISPVTATIO IX.

De Cœlo.

THESIS I.

CORpus naturale, vel est cœlum, vel corpus subcœleste.

2. Cœlum non est substantia simplex, sed composita ex materiâ & formâ, sicuti reliqua corpora. *Conimb. l.*1*. de Cœl. c.*2*. quæst.*4. *Contrà Zabar. lib. de nat. Cœl. cap.*2*. & seq.*

3. Forma cœli diversa est à formis elementorum. Ideoque cœlum non est elementaris naturæ, sed substantia quædam quinta, ab elementis specie distincta. *Conimb. dict. loc. quæst.*5.

4. Utrum materia cœli sit eadem atque materia rerum subcœlestium, in utramque partem disputari potest. Aristoteles tamen videtur aliam cœlo, aliam subcœlestibus corporibus materiam tribuisse. *Conimb. dict. loc. quæst.* 6.

5. Cœlum non habet qualitates activas, quibus est aliquid contrarium.

6. Ideoque, quamvis materia cœli sit capax omnium formarum, sicut materia re-

rum ſubcœleſtium, cœlum tamen non eſt corruptibile: quia materia non eſt proxima cauſa corruptionis, ſed contrariæ qualitatis. Materia enim nunquam amittit formam ſuam, niſi à contrario expellatur.

7. Cœlum eſt figurâ rotundâ, moveturque circa terram motu circulari, rapidiſſimo quidem, ſed tamen conſtanti, maximeque æquabili. *Conimbr. lib.2. de Cœl.cap.4. quæſt.1.*

8. Cœlum non movetur ab intelligentiis, ut ſtatuit *Ariſt. l.8. Phyſ.cap.6.lib.12. Metaph.cap.* 8. omneſque Peripatetici, *Conimbricenſ.2. de cœl. cap.5.quæſt.5.* ſed à propriâ formâ.

9. Cœlum agit in inferiora, idque motu, lumine, & occultis qualitatibus. *Conimb. l. 2. de cœl. cap.3. quæſt. 3. Contrà Picus Mirand.lib.3. cap.5. & l.6. contra Aſtrologos.*

10. Lux, & qualitates reliquæ, cœli motu diſpenſantur, & diverſis mundi partibus per vices applicantur. Hinc dierum, & noctium, hinc tempeſtatum viciſſitudines. *Conimb. lib.2. de cœl. cap.3. quæſt.3.*

11. Ceſſante cœleſti motu, non ceſſaret tamen actio cœli in inferiora, nec motus tolleretur à ſubcœleſtibus. Sublata autem actione cœli in inferiora, tolleretur etiam actio corporum inferiorum. *Conimb. ibid.*

12. Cæ-

12. Cælum non accidentia solùm, sed & substantias inanimes producit, ut elementa, meteora, lapides, metalla, & quidem ut causa principalis. *Conimbric. lib. 2. de cœlo quæst. 1. cap. 3.*

13. Imperfecta, & αὐτόματα animatorum genera, à cœlo quidem producuntur, non ut à causâ principali, sed ut à causâ minus principali, quæ sic se habet ad generationem imperfectorum animatorum, ut se habet semen ad generationem animatorum perfectorum. *Conimb. dict. cap. quæst. 6.*

14. Ad generationem perfectorum animalium, cœlum solummodò concurrit dispositivè. *Conimb. ibid. art. 3.*

15. Voluntas cœlesti actioni non subjacet, nisi indirectè, quatenus nempe voluntas sequitur corporis temperamentum. *Conimbr. ibid. quæst. 8.*

16. Quæ à voluntate humanâ dependent, non possunt ex astrorum observatione prædici. *Conimb. ibid. quæst. 9.*

17. Effecta naturalia, quæ infra Lunam sunt, probabiliter tantùm prædicuntur; quæ supra Lunam sunt, certò. *Conimb. ibid.*

DISPVTATIO X.

De variis cœli Orbibus, & Stellis.

THESIS I.

SIcuti varius est cœli motus, ita corpus cœleste variis orbibus distinctum est: quorum tamen supremus reliquos omnes sine resistentia secum circumducit. *Conimb. lib. 2. de cœl. c. 5. quæst. 1.*

2. Philosophi octo distinctos orbes agnoverunt, septem nempe orbes Planetarum, & octavum stellarum fixarum. Horum enim omnium motus manifeste conspiciuntur diversi. Astronomi postea duos addiderunt. Quibus id fecerint indiciis, docet Clavius ad Sphæram Ioh. de Sacrobusco. *Con. dicto loco.*

3. Orbes cœlestes videntur specie diversi. *Conimb. dict. cap. quæst. 3.*

4. Stella non est animatum quid; sed densior pars sui orbis. Hinc sequitur:

5. Stellas moveri in suis orbibus. *Conimb. lib. 2. de cœl. cap. 8. quæst. 1.*

6. Stellæ non distinguuntur specie à suis orbibus, sed tantum densitate. *Conim. dict. lib. cap. 7. quæst. 1.*

7. Stellæ motu suo non efficiunt sonum. *Conimb. dict. lib. cap. 9. quæst. 1.*

8. A densitate stellarum lux oritur. Corpus enim pellucidum, condensatione sui, fit lucidum.

9. Lux non est stellarum forma substantialis. *Conimb. lib.2. de Cœl. cap.7. quæst.2.*

10. Lux omnium astrorum est ejusdem speciei. *Conimb. dicto loco, quæst.3.*

11. Omnibus stellis inest aliquid nativæ lucis, aliis plus, aliis minus, prout sunt densiores, aut minus densæ: Lunæ omnium minimum, adeo ut non conspiciatur, nisi ea luce, quam à sole mutuatur. Et licet non appareat, reliquas stellas à Sole illuminari, credibile tamen videtur, aliquid illis lucis à sole accedere. *Conimb. citato loco, quæst 4.*

12. Lumen, quod à luce in corpore pellucido generatur, non est corpus, sed qualitas. *Conimb. dict. loc. quæst.2.*

13. Lux illuminando calorem generat, præsertim cum radii ab opaco corpore reflectuntur. *Conimb. ibid. quæst.5. Zab. de cal. Cœlest. cap.10.*

14. Calor tanto major est, quanto directius lumen reflectitur.

15. Etiam motus causa caloris est. *Conimb. dict. loc. quæst.6. Zab. de cal. cœlest. cap.3. & seq.*

DISPV-

DISPVTATIO XI.

De Generatione & Corruptione.

THESIS I.

SIc de cœlo; sequitur corpus subcœleste, quod, quia constat ex materiâ & formâ dissolubiliter unitis, variis generationum & corruptionum vicissitudinibus obnoxium est. *Con.l.1. de gen. & cor.c.4.quæst.8.*

2. Generatio est mutatio à non esse ad esse simpliciter. *Lib.5.Physʃ.c.1.* Vel, est mutatio totius, nullo manente subjecto sensibili eodem, hoc est, ejusdem speciei. *l.1.de gen. & cor.c.*4. Plenius sic; Generatio est mutatio à privatione substantiali ad formã substantialem in materiâ. *Co. dict. loc. quæst.9.*

3. Generationis terminus adæquatus, est compositum: proximus & formalis, ipsa forma substantialis. *Co. dict. loc. quæst.*15.

4. Quia forma substantialis non intenditur aut remittitur, nihilque ei contrarium est; sequitur, generationem esse actionem momentaneam, totamque formam simul ac semel introduci. *Conimb. lib.5. Physʃ. cap.2. quæst.1.*

5. Generatio non consistit in productione formæ, sed in unitione formæ cum materiâ. *Conimbric.l.1.de gener. & corrupt.cap.4. quæst.13.*

6. Ut

6. Ut ergo homo hominem generare rectè dici possit, non est necessarium, ut animam producat, sed ut materiam disponat, & animam cum præparatâ materiâ essentialiter uniat. *Conimb. ibid.*

7. Corruptio est mutatio compositi ab esse ad non esse simpliciter. *Lib.1.de gen. & cor. cap.4. Conimb. ibid. quæst.16.*

8. Generatio & corruptio sunt mutationes, non tam re, quàm ratione diversæ; atque hoc sensu dicitur, *Generatio unius, est corruptio alterius.Lib.1. de gen. & cor.cap.3. Zabar. de gen. & int.cap.5. & 6. Contrà Conimb. lib.1.de gen.& cor.cap.4.quæst.17.Tol. ibid. quæst.3.*

9. Hujus rei duæ causæ sunt: 1.quòd materia non possit esse sine formâ. 2.quod duæ formæ specificæ non possint esse in eâdem materiâ. *Vide disp.2.*

10. In corruptione nunquam datur resolutio usque ad materiam primam. Semper enim formæ quædam accidentales servantur in re genitâ, quæ fuerant in corruptâ, & vicissim. *Zabar. de gen. & int. cap.7.Tol. l.1. de gen. & cor.quæst.7.ContràConimb.ib. cap.4.quæst.* 10.Interdum etiam substantiales. *Zab. dict. l. c.3.Contrà Conimb. & Tol. locis citatis.*

11. Quicquid corrũpitur, à contrario corrumpi-

rumpitur: & quicquid generatur, à ſimili generatur. Itaque neceſſe eſt, ut alteratio generationem & corruptionem antecedat, quà materia inepta redditur ad formam ſuam retinendam, & apta ad novam ſuſcipiendam.

12. Alteratio eſt mutatio ſecundùm qualitatem, eodem ſubjecto ſenſibili manente. *Lib.1.de gen.& cor.cap.4.Conimbric. ibid. quæſt.1. Tol.ibid.quæſt.5.*

13. Alteratio non fit per momenta quædam diſtincta, ſed productione qualitatis, quoad extenſionem, tum quoad intenſionem, continuâ. *Conimb.dict.loc.quæſt.2.Tol. ibid. quæſt.6.*

14. Alteratio prævia, eſt actio re ipſa diverſa à generatione ſubſequente: ita quidem, ut forma ſubſtantialis in materiâ non oriatur vi præcedentium diſpoſitionum, ſed opus ſit novâ actione ad ipſam formã producendam. *Conimbr. dict. lib. quæſt.12.*

15. Quicquid alteratur, alterari debet ab eo, quod ei diſſimile eſt, vel quoad ſpeciem, vel quoad gradum. *Conimb. dict. lib. cap.9.quæſt.2. Tol. ibid. quæſt.13.*

16. Alteratio, quæ inter contrarias qualitates verſatur, ſemper eſt reciproca, ita ut, quod alterat contrariũ, viciſſim à contrario, ſecundùm eandem partem eandemque con-

contrarietatem, alteretur, si utrumq; consistat in debitâ distantiâ. Quod in ceteris mutationum generibus non contingit. *Conimb. dict. lib. quæst. 3. Tol ib. quæst. 7. Zabar. lib. de reactione.*

DISPVTATIO XII.

De Elementis in Genere.

THESIS I.

CORpus subcœleste vel est elementum, vel mixtum ex elementis.

2. Elementum est corpus, in quod reliqua corpora resolvuntur; ipsum in alia, quæ specie differunt, resolvi non potest. *lib. 1. de cœl. cap. 3. Conimbric. lib. 2. de gen. & cor. cap. 3. quæst. 1.*

3. Elementa, cùm sint corpora, suas habent formas substantiales; verùm quia nos latent, earum loco adhiberi solent qualitates ad elementa definienda & distinguenda. *Conimb. loco citato. Tol. ib. quæst. 1.*

4. Qualitates elementares vel primæ sunt, vel secundæ, sive ortæ à primis.

5. Qualitates primæ sunt, quæ nec ex aliis, nec ex se mutuò fiunt, sed ex quibus oriuntur ceteræ. Suntque numero quatuor, calor, frigus, humiditas, & siccitas. *Conimb. dict. loc. quæst. 2. Tol. ibid. quæst. 2.*

6. Ex

6. Ex his, calor & frigus dicuntur qualitates activæ, humiditas, & ficcitas, dicuntur passivæ; non quòd non agant, sed quòd minùs agant, & in mistione habeant rationem materiæ. *Tolet. lib. 2. de gen. & cor. quæst. 3. Zab. lib. 1. de qual. elem. cap. 5.*

7. Omnes qualitates primæ, sunt qualitates positivæ. *Conimb. l. 2. de gen. & cor. c. 3. quæst. 1. Scal. exerc. 18. contra Cardanum.*

8. Caloris munus est, homogenea congregare, & heterogenea disgregare; frigoris, homogenea & heterogenea congregare; humiditatis, non facilè proprio, facile alieno, termino contineri; siccitatis, facilè proprio, non facilè alieno, termino contineri. *Conimb. dict. loc. quæst. 3. Zabar. de qual. elem. lib. 1. cap. 3. 4. & 7.*

9. Ex quatuor qualitatibus primis, duæ conveniunt singulis elementis, & quidem in gradu intensissimo. Naturalis enim qualitatum remissio, mistionem arguit. *Contarenus lib. 3. de elem. Contrà Conimb. lib. 2. de gen. & cor. cap. 3. quæst. 3. Tol. ibid. quæst. 6. Zab. lib. 1. de qual. elem. cap. 1.*

10. Qualitates primæ, quatuor modis combinari possunt. Ex quo sequitur, esse quatuor elementa, ignem, aquam, aërem, & terram. *Conimb. lib. 3. de cœl. cap. 5. quæst. 1. Tol. lib. 2. de gen. & cor. quæst. 4.*

11. Ele-

11. Elementa, quæ alterâ qualitate conveniunt, vocantur ſymbolica; quæ neutrâ, aſymbola.

12. Qualitates primæ, ſive ſint ſymbolicæ, ſive non, ſunt ejuſdem ſpeciei infimæ, etiamſi conveniant ſubjectis ſpecie diſtinctis. *Conimb. lib.2.de gen. & cor.cap.3.quæſt. 6.&7.Tol. ibid.quæſt.7.Zab.lib.2.de qualit. elem cap.6.*

13. Elementũ quodlibet ex quolibet generari poteſt; faciliùs ſymbolicũ ex ſymbolico, quàm aſymbolum ex aſymbolo: quia faciliùs una, quàm duæ qualitates mutantur. *Co.dict.loc.c.4.quæſt.3.Tol.ibid. quæſt.9.*

14. Ex duobus Elementis aſymbolis, generatur elementum medium, & utrique ſymbolicum: ut ex aquâ & igni aër. *Conimb. dict.loc. quæſt.3. Tol. ibid. quæſt.10. Zab. lib.2.de qualit. elem. cap.8.*

15. Hinc ſequi videtur, elementa aſymbola non immediatè generari ex aſymbolis. *Contrà Conimb. dict. loc. quæſt.1. Tol. ibid.quæſt.9.*

16. Qualitates ſecundæ ex multis hæ ſunt præcipuæ; raritas, denſitas, levitas, gravitas. Rarum dicitur, quod habet parum materiæ ſub magnâ; denſum, quod habet multum materiæ ſub parvâ, quantitate: leve, quod ſurſum; grave, quod deorſum, movetur.

17. Ele-

17. Elementorum motus naturalis, finitus est: ideóque necesse est, elementa alibi naturaliter quiescere; gravia, ubi levia, aut minùs gravia, non subsident; levia, ubi gravia, aut minùs levia, non eminent.

18. Quum gravia levibus, aut minus gravibus incumbunt; & levia gravibus, aut etiam minùs levibus subsident, ubicunque sint, nituntur; illa, deorsum; hæc, sursum. *Conimb. lib. 4. de cœl. cap. 4. quæst. 2.*

DISPVTATIO XIII.

De singulis Elementis.

THESIS I.

IGnis est elementum calidum & siccum: ideoque summè rarum ac summè leve. *Conimb. lib. 4. de cœl. cap. 4. quæst. 1.*

2. Ignis in summo loco quiescit à motu recto. Movetur autem à cœlo in orbem; sed præter, non contra naturam. Ideoque licet hic motus violentus sit, perpetuus tamen est, quia fit sine resistentiâ. *Zab. de motu ignis in orbem.*

3. Ignis in suó loco naturali nec indiget motu cœli ad sui conservationem, nec pabulo. Naturâ enim suâ perennis est, quia abest à contrario. *Contrà Zab. de motu ignis in or-*

in orbem. Extra ſuum locum, & pabulo indiget, & circumfuſo aëre, & loco, qui nec ſolis radiis ſit nec libero aëri expoſitus. *Conimb problem. ad libros de cœl. ſect.* 4.

4. Aër eſt elementum humidum, & calidum: ideoque mediocriter rarum, ac mediocriter leve. *Conimb lib.* 2. *de gen. & cor. cap* 3. *quæſt.* 4. *& Tol. ibid quæſt.* 5.

5. Aër tribus regionibus diſtinguitur: quarum infima pertingit ab aquæ & terræ ſuperficie, uſque quò radii ſolis reflectuntur; media, à reflexione radiorum ad ſummitates montium; ſumma inde ad orbem ignis.

6. Infima aëris regio æſtate major eſt, hyeme minor; contrà media, æſtate minor eſt, hyeme major: quia radii ſolares æſtate rectiùs, ideoque altiùs, reflectuntur.

7. Calor naturalis mediæ regionis non impedit, quo minùs vapores peregrino calore & levitate ſublati, ad priſtinum frigus ac gravitatem redeant. Humiditas enim caloris ac frigoris activitatem retundit, ſicuti ſiccitas acuit. *Zabar. de reg. aëris, cap.* 7.

8. Quod adeò verũ eſt, ut vapores, recuperato naturali frigore, ipſũ aëris calorem naturalem debilitent, ut media aëris regio præ cæteris videri poſſit frigida. *Zab. ibid.*

2. Aqua eſt elementum humidum & frigidũ: ideoq; mediocriter denſum, ac medio-

diocriter grave. *Conimb lib.2.de gen. & cor. cap.3. quæst.4. & 5. Tol. ibid. quæst.5.*

10. In mundi exordio, terrâ aliquâ sui parte extra naturalem locum constitutâ, aqua recepta fuit intra terræ cavitates, ut terra, quâ parte aquis exstaret, hospitium præberet animantibus.

11. Mare cum terrâ constituit unum globum, idemque est utriusque centrum. Itaque mare non est altius terrâ: hoc est, superficies maris non distat longius à centro terræ, quàm superficies ipsius terræ. *Conimb. lib.2. de cœl. cap.*14. *quæst.*3. & 4. *Clavius ad Sacrobosсum.*

12. Maris salsedo à creatione est: conservatur à calore solis, tenuiores aquæ partes extrahentis, & crassas, atque adustas, in quibus salsedo hæret, relinquentis. *Conimb. de meteor. tract.*10. *Scal. exer.*51.

13. Mare varios habet motus, sed duos ceteris notiores: eorum alter est, quo mare fertur ab ortu in occasum. Hic motus haud dubiè est à motu primi mobilis. *Conimb. ibid. tract.*8. *cap.* 3.

14. Alter motus est reciprocatio, quâ mare nunc ad littora fluit, nunc ab iis refluit. Hic motus, etsi sequatur Lunæ motum, non tamen à solo Lunæ motu videtur dependere, sed etiam à causâ aliquâ occultiore.

tiore. *Conimb. dict. lib. c. 5. Contrà Picus Mirand. lib. 4. cap. 15. contra Astrolog.*

15. Fontes & flumina pleraque à mari oriuntur. *Conimb. ibid. tract. 9.*

16. Terra est elementum siccum & frigidum: ideoque densissimum, & gravissimum. *Conimb. lib. 2. de gener. & cor. cap. 3. quæst. 4. & 5. Tol. ibid. quæst. 5.*

17. Quum inclusus terræ cavernis spiritus, vel antiperistasi frigoris, vel motu accensus, materiam sulphuream, ac bituminosam invadit, efficit ignem subterraneũ, qui maximâ sæpe violentiâ erumpit, ut fit in Vesuvio Italiæ, atque Ætnâ Siciliæ monte. *Conimbric. de meteor. tract. 12. cap. 2.*

DISPVTATIO XIV.

De Mistione & Temperamentis.

THESIS I.

ACtum est de elementis, sequitur corpus mistum, quod ex elementorum mistione generatur.

2. Mistio est miscibilium (id est, elementorum) alteratorum unitio. *Lib. 1. de gener. & cor. cap. 10. Conimb. ibid. quæst. 2.*

3. Hæc *unitio* non consistit in appositione, aut confusione, sed in substantiali conjunctio-

junctione elementorum: quâ fit, ut ex quatuor diversis elementis fiat una substantia mixta. Ideoque nihil aliud est, quàm misti generatio. *Zabarel. l. 1. de misti gen. & int. cap. 19.*

4. Misti generatio definitur ab Aristotele, mutatio à qualitatibus activis, proportionem cum subjectâ materiâ (id est, cum qualitatibus passivis, humido & sicco) naturæ (id est, formæ generandæ) convenientem habentibus. *Lib. 4. meteor. cap. 1. Zab. citato loco, cap. 2.*

5. Quod aliter mistio, aliter misti generatio definiatur, id est ex diverso respectu. Mistio enim de elementis dicitur; generatio, de substantiâ genitâ. Elementa enim misceri, at substantia generari dicitur. *Zabar. dict. loc. cap. 9.*

6. Mistio ergo peragitur hunc in modum; Primum coguntur elementa in unum locum à cœlo, idque justâ proportione, ne unum elementum cætera in naturam suam convertat. Deinde in minimas particulas distracta, mutuâ actione & passione se invicem debilitant, & secundum omnes partes immutant. *Conimb. l. 1. de gen. & cor. c. 10. quæst. 1. Tol. ib. quæst. 19.*

7. In hac elementorum pugnâ, primùm agit contrarium in contrarium, calidum in fri-

frigidum, & humidũ in ſiccum: &, quia calor & frigus habent maximam activitatẽ, primò abſolvitur harum qualitatum contemperatio, quâ ex duabus qualitatibus extremis, fit una media, nẽpe tẽperatus calor.

8. Hic temperatus calor agit deinde in ſiccum & humidum, ut in materiam, eaque ſic regit ac terminat, ut inde mixti forma reſultet, ſub quâ quatuor elementa uniuntur eſſentialiter. *Zab. lib.1.de gen. & int. miſti, cap.7.*

9. Ad formæ ſubſtantialis eductionem, cœlum concurrit ut cauſa efficiens, remota quidem, ſed principalis; calor elementaris, ut proxima, & inſtrumentalis: frigus ad miſti generationem tantùm concurrit per accidens. Calorem enim retundit ſolum; formæ ſubſtantialis eductionem non attingit. *Conimb.l.1.de gen. & cor.c.3.quæſt.1. Tol.ibid. quæſt.19. Zab.cit.loc. cap.4. & ſeq.*

10. In mixti corporis generatione, elementa pereunt: formæ tamen elementorum ſubſtantiales non penitus abolentur, nec etiam manent integræ in miſto, ſed refractæ. *Zabar. l.de miſtione. Contrà Conimb. cit.l.c.10. quæſt.3.Tol.ibid. quæſt.17.*

11. Similiter & qualitates caſtigantur, & mutuâ actione & reactione remittuntur. *Conimb. dict. lib. quæſt.4.*

12. Ha-

12. Harum qualitatum & formarum refractarum adminiculo, mistum resolvitur in elementa, idque eâ proportione, quâ ex elementis coaluerat.

13. Atque hoc sensu dicuntur elementa in misto remanere virtualiter. Quamvis enim ipsa pereant, eorum tamen formæ substantiales, & qualitates castigatæ in misto manent.

14. Primarum qualitatum mixti formæ conveniens mistura, temperamentum appellatur.

15. Temperamentum ergo non est simplex aliqua qualitas, quatuor primis qualitatibus distincta, sed ipsæ primæ qualitates refractæ *Conimb. lib. 2. de gen. & corrup. cap. 8. quæst. 1. Tol. ibid. quæst. 18.*

16. Temperamentum aliud est uniforme; aliud difforme: illud *temperamentum ad pondus,* hoc *temperamentum ad justitiam* appellari solet.

17. Temperamentum uniforme dicitur, in quo omnes qualitates æquali graduum proportione coëunt.

18. Tale temperamentum in toto aliquo corpore inanimi ut dari fortè possit, in toto animato non potest: &, si forte in aliquâ viventis parte dari possit, non potest esse diuturnum. *Conimb. ibid. quæst. 2.*

19. Tem-

19. Temperamentum difforme dicitur, in quo vel una aliqua; vel duæ qualitates, cæteras ſuperant: illud, ſimplex; hoc, compoſitum vocatur.

20. Utrumque eſt quadruplex. Nam & in ſingulis qualitatibus poteſt eſſe exceſſus, & excedentes qualitates quatuor modis poſſunt combinari.

21. Si excedit calor & ſiccitas, erit temperamentũ igneum; ſi calor & humiditas, aëreum; ſi humiditas & frigus, aqueum; ſi frigus & ſiccitas, terreum. In animalibus vocantur, cholericum, ſanguineum, phlegmaticum, & melancholicum.

DISPVTATIO XV.

De Putrefactione.

THESIS I.

MIſtum tribus modis interit, putrefactione, combuſtione, & petrificatione. *Zab. l. 2. de miſti gen. & inter. cap. 2.*

2. Putrefactio dicitur interitus miſto naturalis; combuſtio & petrificatio, violentus: quia univerſalis naturæ lege conſtitutum eſt, ut miſtum putredine intereat. *Zab. ib. cap. 3. & ſeq.*

3. Putrefactio eſt corruptio caloris proprii

ac naturalis, in unoquoque humido, à calore ambientis. *Lib.* 4. *meteor. cap.*1. *Zab. lib.*3. *de misti gener. & inter. cap.*5.

4. Frigus non concurrit ad putrefactionem, ut causa positiva, sed ut mera privatio caloris. *Zab. ibid. lib.*2. *cap.* 8.

5. Calor naturalis corrumpi dicitur, quia ab ambiente calore intenditur, atque ita ex naturali ac temperato calore, fit calor non naturalis, atque intemperatus. *Zab. ibid. lib.* 2.*cap.* 9.

6. Calor naturalis, ubi àb ambiente calore actus est, sensim evaporat *in unoquoque humido*, sive naturale illud fuerit, sive adventitium: priùs tamen in adventitio. *Zab. ibid. lib.*2. *cap.*10.

7. Calor ambiens debet esse debilis, & lentus: si enim intensus sit, & vehemens, vel urit, vel siccat, & humidum resolvit, priusquam calor possit evaporare. *Zabarell. ibid. lib.*3.*cap.*5.

8. Itaque quæ valde calida, aut valde frigida sunt, non facilè putrescunt: putrescunt tamen, quia actiò caloris ambientis, licet sit intensione debilis, est tamen extensione & perseverantiâ maxima & validissima. *Zabar. ibid.*

9. Cum naturalis calor evaporavit, diffluit humidum naturale, & siccas partes de-

destituit. In hac humidi & sicci separatione consistit misti interitus. *Zab.ib.l.2.c.6.*

10. Putrefactionis varii sunt gradus. Interdum enim omne humidum à sicco separatur: & tum res putrescens in elementa dissolvitur. Hęc vocatur putrefactio *totalis.*

11. In quibusdam major est humidi copia, quàm ut possit totaliter à sicco separari. Hæc dicuntur *secundum partem* putrescere. *Zab. ibid. lib. 2. cap.* 14.

12. Putrefactio secundùm partem, locum habet in mistis liquidis: ut vino, lacte, sanguine: & in elementis, aëre, aqua & terra, impuris. Ignis non putrescit. *Zab. ibid.*

13. Mista liquida, quando *secundum partem* putrescunt, interdum vitiantur quoad solas qualitates; interdum ipsa etiam forma substantialis aboletur. Illa inchoata, hæc perfecta putredo est. Elementa, cum sint corpora simplicia, non possunt perfectè putrescere. *Zabar. ibidem cap.* 15.

14. Acetum non est vinum putrefactum, sed mortuum. *Zab. ibid. lib.3.cap.9.*

15. Combustio est totius misti à vehementi calore in ignē & cineres mutatio. Cineres enim sunt partes terræ quæ propter magnā vim resistendi, non potuerunt transmutari.

16. Putrificatio est totius mixti à vehementi frigore in terram mutatio.

DISPVTATIO XVI.

De Meteoris.

THESIS I.

Corpus mixtum, vel inchoatum eſt, vel perfectum. Inchoatum dicitur, in quo, vel non omnia elementa coëunt, vel aliqua elementi ſpecies actu remanet. Quale eſt exhalatio.

2. Exhalatio vel fumus eſt, vel vapor. Fumus, quia ex terrâ educitur, ſiccus eſt; vapor, quia ex aquâ, humidus: uterque calorem habet ab aſtris impreſſum; & raritatem, ac levitatem, caloris comites.

3. Exhalatio non differt ſpecie à terrâ, aut aquâ; ideoque facile redit ad priſtinam naturam. *Conimb. de meteor. tract.* 1. *cap.* 1.

4. Quando exhalatio formas quaſdam accidentales, atque impreſſiones recipit, dicitur *meteorum.*

5. Impreſſiones aut veræ ſunt, aut apparentes. Veræ, vel in fumo ſunt, vel in vapore. Fumus alius pinguis eſt, alius aridus. Cum fumus pinguis, motu, calore, aut antiperiſtaſi frigoris accenditur, dicitur meteorum igneum.

6. Inter ignea meteora primum locum tenet *cometa,* qui eſt maxima fumi pinguis ac viſcoſi

viſcoſi copia, in ſupremam aëris regionem vi ſiderum educta, ibique conglobata primùm, arctéque compacta, deinde accenſa, ac ſtellæ inſtar lucens. *Conimb. de meteor. tract.3. Kek. lib.6. Phyſ. cap.5.*

7. Si qui cometæ in regione cœleſti, hoc eſt, ſupra lunam, compareant, ii non ſunt meteora, ſed corpora ſimplicia, quæ videntur fieri ex cœleſti ſubſtantiâ condenſatâ.

8. Cometæ caudam habent à ſole ferè averſam; vel quia, quâ parte ſolem aſpiciunt, cometæ partes tenuiores, quæ caudam faciunt, ſolis calore abſumuntur: vel quia radii ſolares per corpus cometę tranſeuntes, refranguntur, ut caudam facere videantur. *Scal. exercit.72.*

9. Cometæ non ſigna tantùm, ſed & cauſæ ſunt tempeſtatum, ſterilitatis, peſtis. bella, principum interitus, provinciarum mutationes, & id genus alia, quæ à voluntatis arbitrio pendent, nec à cometis fiunt, nec indicantur naturaliter. *Conimb. de meteor. tract.3. cap.5. Scal. exer.72.*

10. Reliqua meteora ignea evanida ſunt, quia habent fumũ ſubtilem, ac parũ viſcoſum. In ſupremâ aëris regione gignuntur, flãma, fax, trabs, ignis pyramidalis, ſcintillæ volãtes, capræ ſaltantes. In mediâ, ſtella cadẽs, & titio. In infimâ, draco volans, ignis

 fatuus,

fatuus, ignis lambens, Castor & Pollux, Helena. *Conimbricenses de meteor. tractat. 2. cap. 2.*

11. Ex fumo arido seu flatu, generantur meteora aërea, ventus, & terræmotus. Ventus generatur, cum flatus copiosi, siderum virtute in sublime efferuntur, & frigore mediæ regionis aëris repulsi, partim veluti contentione, in obliquum feruntur. *Conimb. de meteor. tract. 6.*

12. Terræmotus generatur, quum copiosi flatus terræ cavitatibus inclusi, exitum quærunt, & quà erumpant, non invenientes, in se revolvuntur, factoq; conflictu, terram concutiunt. *Conimb. ib. tract. 11. Keck. de terræmotu.*

13. Cum vapor colligitur, & condensatur, generantur meteora aquea, nubes & ros. Nubes est crassus vapor, in media aëris regione condensatus. *Conimb. ibid. tract. 7.*

14. Ex nube fit pluvia, grando, nebula & nix. Pluvia, cum nubes constringitur, & in aquã soluta, guttatim decidit: Grãdo, cum guttæ inter cadendum congelantur: Nebula, cum aliqua pars nubis, quę in aquam non potest cogi, inferiorem aërẽ occupat. Quanquam aliquando vapores, qui ob spissitudinem non possunt in mediam aëris regionem efferri, infimam nebulosam efficiunt.

ciunt. Cum nubes congelatur, antequam soluta est, nix generatur. *Conimb. ibid.*

15. Ros gignitur, cùm subtilis vapor, qui à debili solis occidentis calore evocatus, ob defectum caloris non potest in altum subvehi, nocturno frigore condensatur in exiguas guttulas. Quæ, cum rigent, pruina dicuntur. *Conimb. ibid.*

16. Si cum tenui vapore, ex quo ros generatur, partes quædã terræ subtiles attollantur, & cũ humido, debito modo misceãtur, gignitur mel, aut manna. *Con. ib. c. 9. & 11.*

17. Quando fumus in crassâ ac densâ nube conclusus, motu, frigorisve antiperistasi, incalescit, atque attenuatur, majorem locum quærens, cum fragore ac coruscatione erumpit. Hic fragor tonitru; & coruscatio, fulmen dicitur. Interdum etiam comprimitur fumus ratior intra nubes, earumque collisione accenditur. Hæc coruscatio dicitur fulgur. *Conimb. ibid. tract. 2.*

18. Meteora apparentia dicuntur, quæ oriuntur à lucis in nube aut vapore, refractione, aut reflexione: ut sunt iris, halo, parelius, fovea, virgæ. Quorum ratio petenda est ex Opticis. *Conimb. ibid. tract. 4. & 5.*

19. Corpus perfectè mixtum est, in quo omnia elementa sic concurrunt, ut nullum eorum suam speciem retineat.

20. Corpus perfectè mixtũ, vel est inanime, vel vivens. Corpus inanime, vel est minerale: ut, metallũ, lapis, succus, &c. vel cadaver. sed harũ rerũ specialiorem cognitionem Chymicis & Medicis relinquimus.

DISPVTATIO XVII.

De Animâ, Vitâ, & Morte.

THESIS I.

Corpus vivens dicitur, quod ex anima & corpore, varia organorum structura prædito, conflatum est.

2. Anima non est temperamentum, aut ullum alterius generis accidens, sed substantia. *Conimb. lib. 2. de anima, cap. 1. quæst. 1. art. 3. & 4. Tol. ibid. quæst. 1.*

3. Anima non est materia, nec corpus, sed forma, sive ἐντελέχεια. Latini *actum* dicunt. *Conimb. ibid. art. 5.*

4. Anima non est actus assistens, sed informans, & vera viventis forma. *Conimb. ibid.*

5. Anima est actus primus corporis organici potentia vitam habentis. *Lib. 2. de anima, cap. 1. Conimb. ibid. quæst. 1.*

6. Corpus, quod ab anima informatur, est materia prima, non solùm accidentibus quibusdam, sed & substantiali forma, quæ ex mistione oritur, disposita atque affecta.

Zab.

Zab. de com. gen. & int. cap. 2. & seq. Contrà Conimb. l. 1. de gen. & cor. c. 4. quæst. 19. & 20.

7. Hæc forma ſubſtantialis ex formis organicarum partium componitur. Ut enim partes organicæ temperamento, ita etiam formâ differre credibile eſt. *Contrà Conimb. dict. loc. quæſt. 22.*

8. Conjunctionem animæ & corporis, ſequitur vita, quæ nihil aliud eſt, quàm motio animati à ſe ad poſitionum differentias, ob manſionem animæ cum corpore.

9. Animæ & corporis conjunctio pendet ab humidi radicalis ac primigenii, & nativi caloris, debitâ proportione.

10. Cor in perfectis animalibus eſt fons caloris, à quo ſpiritus vitales per arterias in totum corpus diffunduntur, qui calorem, à corde hauſtum, ad omnes partes devehunt, & calorem ſingulis partibus inſitum inſtaurant.

11. Cor, ne ſuo ipſius calore ſuffocetur, indiget reſpiratione. Attracto enim à pulmonibus aëre, cor refrigeratur, eodemque rurſus emiſſo, à fuliginibus liberatur.

12. Imperfecta animalia, quia carent ſanguine, ac proinde frigidiora ſunt, non reſpirant. Piſces ſui refrigerandi cauſa aquam ore hauriunt, & per branchias emittunt. Amphibia reſpirant, ſed raro, ob debilem calorem.

13. Vita vel longior eſt, vel brevior, prout animati temperamentum, vel melius eſt, vel deterius. Longævi ſunt, in quibus calor nativus blandus eſt ac benignus; & humidum radicale, aëreum. Contrà brevis vitæ ſunt, in quibus calor igneus eſt, & humidum aquoſum.

14. Vitæ longitudo vel brevitas etiam ab externis cauſis pendet, puta ab aëre ambiente, victu, venere, ſomno, vigilia, ejectione aut retentione excrementorum, animi perturbatione, aut tranquillitate, &c.

15. Nulla vita perpetuari poteſt naturaliter, quia humidum radicale aſſiduò à calore carpitur. Et licet partes humidi deperditæ, nutritionis beneficio reſtaurentur; neceſſe tamen eſt, humidum ſenſim vileſcere, & calorem minui.

16. Mors eſt privatio vitæ ob animæ ſeparationem à corpore. Hæc ſeparatio tum fit, cùm calor naturalis exſtinguitur.

17. Mors alia naturalis eſt, alia violenta. Mors naturalis dicitur, cùm humidũ radicale ſenſim abſumitur, & cum eo calor naturalis, ut fit in ſenibus: violenta, cùm vel naturalis calor exſtinguitur à contrario frigore, vel cùm calor naturalis ſuffocatur, vel denique cùm pars aliqua vitalis læditur.

DISPV-

DISPVTATIO XVIII.

De Animâ vegetativâ, ejusque affe-ctionibus.

THESIS I.

ANimarum species tres sunt, vegetativa, sensitiva, & intellectiva, sive rationalis. *Conimb. lib. 2. de animâ, cap. 3. quæst. 1. Tol. ib. quæst. 6.*

2. In unoquoque composito tantùm est una anima. In plantis vegetativa, in bestiis sensitiva, in homine intellectualis. Harum tamen posterior, priorem quamque eminenter àc virtualiter continet. *Conimb. lib. 1. de gen. & cor. cap. 4. quæst. 21. Tol. lib. 2. de animâ, quæst. 7. Contrà Zabarell. de facul. animæ cap. 5. & seq.*

3. Anima vegetativa & sensitiva, sunt formæ materiales: ideoque extensæ ac divisibiles, ad extensionem, & divisionem materiæ. *Conimb. lib. 2. de animâ, cap. 1. quæst. 8. Tol. ibid. quæst. 5.*

4. Anima vegetativa in plantis sola est, omnemque perfectiorem animam excludit. Atque istoc modo plantarũ forma est.

5. Facultates, quæ à triplici anima fluunt, ad quinque genera possunt revocari, ad vim vegetandi, sentiendi, appetendi, loco moven-

movendi, & intelligendi. Et quia sensus & appetitus semper conjunguntur, quatuor erunt diversa genera, aut gradus viventium. *Con. dist. l. c. 3. quæst. 2. Tol. ib. quæst. 6.*

6. Facultates diversarum animarum inter se, & ab animæ substantiâ, realiter differunt. *Conimb. ibid. cap. 3. quæst. 4. Tolet. quæst. 9. Zab. de facult. animæ, cap. 2.*

7. Facultates, quæ ab anima vegetativâ, & sensitivâ fluunt, ne locomotivâ quidem exceptâ, in composito animato, quæ ab anima intellectiva oriuntur, in sola animæ substantia resident. *Conimbr. ibid. cap. 3. quæst. 3. Tol. quæst. 9.*

8. Animæ vegetativæ tres sunt facultates, nutrix, auctrix, & generatrix. Quarum duæ priores non tam re, quàm ratione, ac definitione differunt: tertia ab utraque re ipsa distinguitur. *Tol. ib. quæst. 10. Contrà Conimb. ibid. cap. 4. quæst. 1.*

9. Tres hæ facultates versantur circa alimentum: nutritio & generatio, quatenus substantia est: augmentatio, quatenus quantum.

10. Alimentum debet viventi partim simile esse, partim dissimile. Ideoque purum elementum, non potest esse viventis alimentum. *Con. l. 1. de gen. & corr. c. 5. quæst. 6. & 7. Tol. ibid. quæst. 12.*

11. Nu-

11. Nutritio est alimenti præparati conversio in substantiam viventis, ad partium deperditarum instaurationem. Est ergo nutritio, quędam partium novarum generatio, aut potius aggeneratio. *Conimb. dict. lib. c. 5. quæst.* 11.

12. Quemadmodum non materia solùm viventis, sed & forma quotidie aliqua sui parte diffluit, si sit materialis: ita quoque necesse est, formam simul cum materia reparari. *Conimb. dict. loco, quæst.* 12. *Tol. quæst.* 9. *contrà Zab. l. de accret. cap.* 15. *&* 16.

13. Ideoque cum vivens dicitur idem numero, toto vitæ cursu permanere, id non de identitate totius, aut partium intelligendum est, sed de identitate, quæ fit secundum continuam partium successionem. *Conimbr. & Tol. dictis locis.*

14. Formæ immateriales, quales sunt animæ humanæ, nec perire possunt, nec reparari, nequidem ex parte: possunt tamen præparatum alimentum subire, ejusq; substantiam, viventi conjunctam, indivisibili sua entitate informare.

15. Quia alimentum est substantia corporea & quanta, non potest vivens nutriri, nisi eadem actione crescat. *Contrà Conimb. dict. loc. quæst.* 13. *& Tol. ibid. quæst.* 8.

16. Omne vivens nutriri debet: & quidem

tota

tota vita. *Conimbr. dict. loc. quæst.* 9. *&* 10. Non tamen tota vita crescit. *Conimb. dict. loc. quæst.* 14. Quin etiam decrescit; tum nimirum, cùm minus nutrimenti in viventis substantiam convertitur, quàm ante nutritionem perierat.

17. Quod augetur, augetur secundùm omnes partes, & dimensiones, recepto alimento in corporis poris. Quòd autem corpus vivens excrescat in longitudinem magis, quàm in latitudinem, in eo sequitur legem virtutis plasticæ. *Conimb. dict. loc. quæst.* 15. *Tol. ibid. quæst.* 10.

18. Alimentum non distribuitur in minima, ut vocant, naturalia, sed in partes divisibiles, quæ singulæ in singulis poris recipiuntur. Hæ partes non in momento, non etiam per momenta discreta, sed actione continua, in substantiam viventis convertuntur. *Con. dict. loc. quæ.* 16. *Tol. ib. quæst.* 11.

19. Generatio est productio animati ab animato interventu seminis. Ideoque est naturalissimum opus viventis. *Tol. lib.* 2 *de animâ, quæst.* 11.

20. Semen in perfectis animalibus ab utroque quidem sexu suppeditatur: verum vis plastica in solo maris semine est. Ideoq; fœminæ concurrunt passivè tantùm ad generationem. *Con. lib.* 1. *de gen. & cor. cap.* 4. *quæst.* 27.

DISPV-

DISPVTATIO XIX.

De Animâ ſentiente, & ſenſu in genere.

THESIS I.

SIc de anima vegetativa: ſequitur ſenſitiva, quâ animal ſentit, appetit, & loco movetur.

2. Senſus, eſt facultas animalis, quâ objectum ſenſibile cognoſcit. Ejus functio, vocatur *ſenſio.*

3. Ad ſenſionem quatuor requiruntur, *objectum, organon, ſpecies, & medium.*

4. Objectum ſenſus eſt ſingulare materiale; univerſalia, aut immaterialia ſub ſenſum non cadunt.

5. Objectum ſenſus aliud eſt per ſe, aliud per accidens. Objectũ per ſe dicitur, quod per ſe ſenſum movet. Eſtque vel commune vel proprium. Commune dicitur, quod pluribus; proprium, quod uno tantum ſenſu percipitur.

6. Objectum commune, etſi per ſe ſenſum afficiat, *Tol.2.de animâ, quæſt.15.* non tamen propriam ſui ſpeciem organo imprimit; ſed ſentitur in ſpecie objecti proprii modificatâ. *Conimb.2.de animâ, cap.6.quæſt. 5. Tol.ibid. quæſt.14.*

7. Ob-

7. Objectum commune est quintuplex, motus, quies, magnitudo, numerus, & figura. *Conimb. dict. loc. quæst.* 4.

8. Sensus hallucinatur faciliùs circa commune, quam circa proprium objectum. *Conimbricenses dict. loc. quæst.* 6. *Tolet. ibidem*, *quæst.* 13.

9. Objectum per accidens, dicitur, quod cum eo conjunctū est, quod per se sentitur.

10. Organon est pars animalis, in quâ objectum percipitur.

11. Organon debet esse vacuum qualitate sensibili ejusdem speciei, & gradus.

12. Objectum agit in organon per species. *Conimbricens. lib.* 2. *de animâ cap.* 11. *quæst.* 3. *Tolet.* 3. *de animâ, quæst.* 2. Imò non agit, nisi per speciem, quatenus sentitur. *Zabar. de sensu agente, cap.* 4. *Contrà Con. & Tolet. citato loco.*

13. Species qualibet sui parte integrum objectum repræsentant. *Tolet. lib.* 2. *de animâ, quæst.* 34.

14. Species ab objecto producuntur naturaliter. Itaque non est opus sensu agente. *Zabar. de sensu agente, cap.* 5.

15. Objectum vehemens lædit organon: non quatenus agit per species; sed quatenus præter speciem, producit aliquam qualitatem primam, aut motum localem in

in organo. *Contrà Con.l.2.de anima, cap.*12. *quæst.*1. *& Tol. ibid. lib.*3. *quæst.*4.

16. Objectum positum in organo, non sentitur. Ex quo sequitur, necessarium esse medium ad sentiendum, per quod species ab objecto fluentes, in omnem partem propagentur. *Contrà Conimbricenses lib.*2. *de animâ cap.*11. *quæst.*3. *& Tolet. ibidem lib.*3. *quæst.*2.

17. Non objectum tantùm, sed & sentiendi facultas, sive anima, concurrit active ad sentiendum. Ex quo sequitur, sensum non esse facultatem merè passivam. *Conimb. lib.*2. *de animâ, cap.*6. *quæst.*1. *Tol. ib. quæst.* 12. *Zabar. de sensu agente, cap.*9.

DISPVTATIO XX.

De Visu.

THESIS I.

SEnsus alius externus est, alius internus.

2. Sensus externus non percipit nisi res præsentes. Species enim (sine quibus non fit sensio) sublato objecto tolluntur, quia pendent ab illius actuali influxu. *Con. lib.*2. *de animâ, cap.*6. *quæst.*2. *art.*3.

3. Sensus externus non sentit se sentire. *Conimb. ibid. q.*2. *Tolet. quæst.*3.

4. Sensus

4. Senſus externi ſunt quinque: viſus, auditus, odoratus, guſtus, & tactus. *Conimbr. lib. 3. de animâ cap. 1. quæſt. 1. Tol. ibid. quæſt. 1. Contrà Scalig. exer. 286. ſect. 3.*

5. Viſus eſt ſenſus externus eorum, quæ vim habent radiandi. Qualia ſunt lux, color, & ea quæ noctu lucent.

6. Lux oritur ex terminatione ſolius perſpicui: color, ex terminatione perſpicui, cum admixtione opaci. Prout enim plus aut minus opaci perſpicuo admiſcetur, eo magis, aut minùs color à lucis naturâ recedit, & ad tenebras, ſeu nigrorem vergit.

7. Terminari dicitur perſpicuum, quando condenſatur. Perſpicuum enim interminatum ſi ſit, ac tenue, tranſparet: ſi condenſetur, fit conſpicuum, ac terminat viſum. *Zabar. lib. 1. de viſu, cap. 2.*

8. Corpora perſpicua ſunt cœlum, ignis, aër, aqua: ſola terra inter corpora ſimplicia opaca eſt. Cœlum condenſatum lucet luce puriſſimâ, ut in aſtris videre eſt. *Zabarell. ibidem.*

9. Elementa condenſari nequeunt ſine terreſtri materia. Terra cum perſpicuis elementis vel componitur tantùm, vel etiam commiſcetur. Si terra cum iis tantùm componatur, ſic ut perſpicua naturam ſuam non amittant; ignis condenſatus lucet,

cet, ſed luce impuriore, ut in flammâ. Aër & aqua, ſi condenſentur, albeſcunt. Ipſa terra nigra eſt. *Zabar. ibid.*

10. Si terra cum perſpicuis elementis ſic commiſcetur, ut illa naturam ſuam perdant; & ignis ſplendor amittitur, & aëris atq; aquæ albor remittitur: idque vel magis, vel minus, prout plus terræ iis admixtum eſt. *Zabar. ibidem.*

11. Quod ſi terra elementa perſpicua ſuperet, nigror inde fit: vel intenſior, vel remiſſior, prout terra magis, minuſve prædominatur. *Zabarell. ibidem.* Colores medii oriuntur ex juſta temperatione extremorum. *Zabarell. ibidem.*

12. Hujuſmodi colores appellantur veri, ac reales; quia conſtantes ſunt, pendentque ab ipſa natura corporis colorati, non ab influxu, aut irradiatione externæ lucis. *Zabarell. ibidem.*

13. Ex quo ſequitur, colores non ſolùm eſſe in extima corporum ſuperficie; ſed per omnes partes, etiam intimas, diffuſos: licet in ſuperficie tantùm videantur. *Conimb. lib. 2. de animâ cap. 7. quæſt. 2. Tol. ibid. quæſt. 17. Zabar. dict. loco.*

14. Colores apparentes dicuntur, qui oriuntur ex miſtione ſpecierum in medio. Cum enim ſpecies lucis, & colorum, vel etiam

etiam diversorum colorum species inter se, in medio commiscentur, & per eandem lineam ad oculos deferuntur, talem colorem referunt, qualis oriretur ex verâ mixtione coloris cum luce, aut eorum colorum inter se, à quibus istæ species fluxerunt. *Zab. dict loco.*

15. Lux & color ad visum deferuntur per medium perspicuum illuminatum. Quam ob causam dicitur lumen *actus perspicui, quatenus perspicuum. Zabarella dict. l. cap.* 5.

16. Lux per se visibilis est: color non nisi lucis, aut luminis beneficio. Lumen ad visionem requiritur, tum propter colores, tum propter medium, *Conimb. l* [illegible]*.2. de animâ, c.7. quæst.4. Zabar. dict. libr. cap.* 11.

17. Organon visus est oculus aut humor oculi medius, qui crystallinus appellatur. Fit ergo visus receptione specierum, non emissione radiorum. *Conimb. dict. l. quæst.* 5. 6. *&* 7. *Tol. ibid. quæst.* 17. *Zab. lib.* 2. *de visu, cap.* 8. *& lib.* 2.

18. Visio directa fit per lineas rectas, quæ à qualibet objecti parte in centrum oculi incidentes, figuram faciunt conicam. Hinc petenda causa est, cur res non appareant geminæ in oculis geminis: tum etiam, cur appareant geminæ, altero oculo distorto.

DISPV-

DISPVTATIO XXI.

De Auditu, Odoratu, Gustu, & Tactu.

THESIS I.

Auditus est sensus externus circa sonum.

2. Sonus oritur ex fractione aëris, aut etiam aquæ, inter duo corpora collisæ. *Conimb. lib.2. de animâ, cap.8. quæst.1. Tol. ibid. quæst.19.*

3. Corporum collidentium soliditas, levitas, & cavitas, non sunt necessaria ad faciendum sonum simpliciter; sed ad faciendum sonum vehementem, & prolixum. *Conimbric. ibidem.*

4. Sonus non est in corpore sonante; sed in medio aëre, vel aquâ, quæ à sonante corpore frangitur. *Conimb. dict. loc. 2. 4. Tol. ibid. quæst.20.*

5. Sonus ad aurem defertur secundum esse intentionale, sive per species; non secundum esse reale. *Tol. dict. lib. quæst.21. Contrà Conimb. dict. lib. quæst.2. art.2.*

6. Species soni materialiores sunt, quam species colorum aut lucis; ideoque tardiùs ad organon perveniunt, & adverso vento impediuntur.

7. Cum species soni in corpus cavum incidentes

cidentes resiliunt, echo auditur. Echo ergo non est novus sonus, sed idem sonus iterum auditus. *Tol. dict. lib. quæst.22.*

8. Etsi ad audiendum sit necessarius aër innatus, qui in interiore aure continetur, & ab externo aëre tenui membrana, quæ tympanum dicitur, discernitur: tamen is non est organon auditus, sed pars aliqua interior auriculæ animata, cum quâ nervus auditorius conjungitur. *Contra Conimbr. dict. lib. cap.*8 *quæst.*4.

9. Odoratus est sensus externus circa odorem.

10. Odor oritur ex sicci terrei prædominantis, & humidi aërei decoctorum mixtione. *Conimb. dict. lib. cap.9. quæst.* 2. *Tolet. quæst.*25.

11. Organon odoratus sunt carunculæ, sive processus mammillares, in superiore narium parte siti. Hæ carunculæ, quia membrana aut, ut, volunt anatomici, ipsâ narium carne tectæ sunt, odores non percipiunt, nisi inspiratione. In piscibus tamen, aliisque animalibus, quæ non respirant, credibile est, organon odoratus tectũ non esse. *Con. dict. loc. quæ* 4. *Tol. ibid. quæst.*26.

12. Medium, per quod odor ad organon diffunditur, est aër & aqua. *Conimb. dict. loc. quæst.* 3. *art.*2.

13. Odor

13. Odor per medium propagatur secundùm esse intentionale, hoc est, per species. Quod si ipse odor interdum propagetur, id fit per accidens, cùm scilicet tenuis substantia à re odoriferâ, & in eâ odor, evaporat. *Conimb. dict. loc. art.* 1. *Tol. ib. quæst.* 28.

14. Odorum differentiæ non possunt explicari, nisi per analogiam cum saporibus; quia homo habet odoratum obtusiorem, quàm ullum aliud genus animalium. *Conimb. dict. loc. quæst.* 5. *Tol. quæst.* 25.

15. Gustus est sensus exteruus circa saporem.

16. Sapor oritur ex humidi aquei prædominantis, & sicci terrei decoctorum mixtione. *Conimbricens. dict. lib. cap.* 10. *quæst.* 1. *Tol. quæst.* 29.

17. Etsi gustus non sit sine tactu, ideoque non requirat medium externum: à tactu tamen reverâ distinguitur. *Conimb. dict. loco quæst.* 2. *Tol. quæst.* 28.

18. Organon gustus sunt nervi linguæ, qui ab ejus medietate in quosdam velut ramos expanduntur. *Conimb. ibid.*

19. Tactus est sensus externus circa qualitates tactiles.

20. Qualitates tactiles sunt calor, frigus, humiditas, siccitas, & quæ ex hisce oriuntur.

21. Or-

21. Organon tactus sunt nervi, ac membranæ; omnisque nervosa ac membranacea substantia, ut musculi, lamenta, &c. Ossa, non habent tactum ob terrestrem siccitatem. *Conimbricens. dict. lib. cap.*11. *quæst.*1. *Tolet. quæst.*30.

22. Tactus non habet medium externum: medium internum probabile est esse cuticulam. *Conimbricenses dicto loco. Tolet. ibidem, quæst.*31.

23. Tactus tantum unus est. *Conimbricenses dict. loc. quæst.*2. *Tolet. quæst.*32. *Contrà Scalig.*

DISPVTATIO XXII.

De Sensu interno, ejusque affectionibus.

THESIS I.

PRæter sensum externum, requiritur in animali sensus internus, qui externorum sensuum functiones, & objecta, etiam absentia, percipiat.

2. Sensus internus residet in cerebro. *Conimbr. lib.*3. *de animâ, cap.*2. *quæst.*2. *Tol. ib. quæst.*5.

3. Sensus internus tantum una facultas est. *Contrà*

Contrà Conimbr. dict. lib. cap.3. quæst.1. & Tol. quæst.6.

4. Sed quæ varias edit operationes; ob quas variis nominibus appellatur, *ſenſus communis, phantaſia, æſtimativa,* ſive *cogitativa, memoria.*

5. Senſus communis appellatur, quatenus ſpecies ab externis ſenſibus oblatas (vulgo ſpecies ſenſatæ vocantur) eorumque functiones percipit, ac dignoſcit.

6. Phantaſia, quatenus ſpecies ſenſatas variis modis componit ac dividit.

7. Æſtimativa (in homine, cogitativa) quatenus ex ſpeciebus ſenſatis elicit ſpecies non ſenſatas.

8. Memoria, quatenus ſpecies ſenſatas, & non ſenſatas conſervat.

9. Internus ſenſus non ratiocinatur, ne quidem in homine, niſi concurrente intellectu. *Toletus dict. loc. quæſt.7. Contrà Conimbricenſes libr.3. de animâ capit.2. quæſt.2.*

10. Senſus interni operationes credibile eſt in diſtinctis cerebri ventriculis exerceri: ut dici poſſit, ſenſum communem in anteriore; phantaſiam cum æſtimativâ, in mediâ; memoriam, in poſteriore parte, quæ cerebellum vocatur, reſidere. *Conimb. dict. loc. quæſt.1. Tol. quæſt.6.*

11. Sensuum affectiones sunt, vigilia, somnus & somnia.

12. Vigilia est non impeditum omnium sensuum externorum exercitium, animâ spiritus animales ad organa sensuum immittente.

13. Somnus est cessatio externorum sensuum ab operationibus, vaporibus nervos & meatus sensorios opplentibus, & spirituum animalium influxum impedientibus. *Conimb. de somno & vig. 2.*

14. Cum discussis, vel à calore cerebri, vel ab externâ causâ vaporibus, meatus sensorii, per quos spiritus animales transmeant, aperiuntur, animal expergiscitur. *Conimbr. ibid. cap. 6.*

15. Somnium est apparitio, quæ fit in iis, qui somno sopiti sunt, ex regressu specierum à phantasiâ compositarum, aut divisarum, ex memoriâ ad sensum communem.

16. Somnia vel à supernaturali causâ, puta Deo aut Dæmone immittuntur; vel ex affectione corporis oriuntur; vel denique sequuntur studia quotidiana: illa dici solent supernaturalia; ista, naturalia; hæc, animalia. *Conimb. de insomniis.*

DISPVTATIO XXIII,

De Appetitu ſenſitivo & locomotivâ.

THESIS I.

SIc de ſenſu.ſequitur appetitus ſenſitivus; qui tam neceſſariò cum ſenſu conjungitur, ut inutilis ſit ſenſus, ſi ſit ſine appetitu.

2. Appetitus ſenſitivus eſt facultas animalis, quâ, quod ſibi adverſum aut conveniens ſenſus judicat, refugit, aut proſequitur. *Conimb.lib.*3. *de animâ cap.*13. *quæſt.*5. *Tol. ibid. quæſt.*26.

3. Appetitus ſenſitivus verſatur ſolummodo circa bonum jucundum & utile, & malum utrique oppoſitum: bonum honeſtum, & turpe, quod illi opponitur, non ſpectat ad appetitum ſenſitivum.

4. Appetitus ſenſitivus eſt potentia materialis; ideoque per ſe expers rationis, ac libertatis: ita tamen, ut in homine ratione poſſit dirigi.

5. Appetitus ſenſitivus in corde reſidet. Cor enim afficitur appetitu ſenſitivo vehementiùs moto.

6. Appetitus ſenſitivus dividitur in *ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικὸν*, hoc eſt, in concupiſcentem, & iraſcentem.

7. Appetitus concupiſcens dicitur, qui verſatur circa obiectum abſolute ſimpliciterque ſpectatum.

8. Concupiſcens, qui verſatur circa bonum aut malum difficile. *Contrà Piccol. phil. mor. grad.* 1. *cap.* 11. *& ſeq.*

9. Appetitus ſentivi propriæ affectiones, ſunt affectus ſive perturbationes. Græcè πάθη dicuntur. Affectus ergo non ſunt opiniones (ut voluerunt Stoici) ſed ex opinione fere naſcuntur.

10. Affectus eſt motus appetitus ſenſitivi, cum non naturali mutatione cordis, ab objecto convenienti aut adverſo à ſenſu propoſito, ad illud conſequendum, hoc fugiendum. *Piccol. ibid. cap.* 5.

11. Affectus præcipui ſunt undecim: ſex in appetitu concupiſcente; nimirum amor, odium, deſiderium, fuga, lætitia & triſtitia: in appetitu iraſcente quinque; nempe, ſpes, metus, audacia, deſperatio, & ira.

12. Stoici referunt omnes affectus ad quatuor genera: quorum duo verſentur circa objectum bonum, & duo circa malum. Circa objectum bonum, ſi præſens ſit, verſatur lætitia; ſi ſit futurum, deſiderium: circa malum præſens, verſatur triſtitia; circa futurum, fuga. Horum duo fontes ſunt amor & odium. *Vid. cap.* 8. *Idea Phil. mor.*

13. Cum

13. Cum appetitu ſenſitivo fere conjuncta eſt locomotiva, hoc eſt, facultas, quâ animal ad imperium appetitus ſeſe movet ad conſequendum objectum diſtans, aut fugiendum imminens.

14. Hæc facultas reſidet in ſingulis membrorum muſculis. *Conimbr. lib 3. de animâ, cap.13. quaſt.5. Tolet. ibid. quaſt.25.*

15. Ad motum localem concurrit ſenſus, (in homine etiam ratio) ut principium dirigens; appetitus, ut principium imperans; vis locomotiva, ut principium exequens.

16. Quia quædam animalia ſolo tractu vigent, & objecta diſtantia non percipiunt, ſequitur, vim locomotivam iis non ineſſe; quia ineſſet fruſtra.

DISPVTATIO XXIV.

De Animæ intellectivæ eſſentiâ & origine.

THESIS I.

SIc de animâ ſenſitivâ: ſequitur intellectiva, ſive rationalis. Cujus conſideranda eſt eſſentia, & proprietates.

2. Anima intellectiva non eſt forma quædam aſſiſtens in homine, quæ corpore utitur tanquã inſtrumento; ſed ipſa hominis

forma informans, per quam nimirum homo est homo, & à brutis distinguitur. *Conimbricenses lib. 1. de animâ cap. 1. quæst. 6. Toletus ibidem quæst. 2. Zabarell. de mente humanâ cap. 6.*

3. Hinc sequitur, animam intellectivam non esse in aliquâ hominis parte, puta corde aut cerebro; sed in toto corpore, & per totum corpus diffusam, non solùm quoad facultates, sed etiam quoad essentiam. *Conimbricenses dicto loco quæst. 9. Toletus ibidem quæst. 4.*

4. Anima intellectiva non est una in omnibus hominibus, sed singulæ sunt animæ in singulis: multiplicantur enim formæ ad numerum individuorum. *Conimbricenses dict. loc. quæ. 7. Toletus ibid. quæst. 2. Zab. dict. lib. cap. 11.*

5. Præter animam informantem, non est fingenda alia quædam anima assistens, quæ una sit in omnibus hominibus, *Con. & Tol. dictis locis.*

6. Anima intellectiva est forma immaterialis, hoc est, forma talis, quæ per se, ac sine concursu materiæ possit subsistere. *Conimb. dict. loc. quæst. 2.*

7. Animæ intellectivæ non sunt ex traduce: hoc est, non producuntur vi seminis, sive, quod idem est, non educuntur ex poten-

tentia materiæ, ſed immediatè à Deo creantur. *Conimb. dict. loc. quæſt.* 3. *Tolet. ibid. quæſt.*17.

8. Creantur animæ eo momento, quo corpori infunduntur, eique eſſentialiter uniuntur. Atque illud eſt, quod vulgò dicitur, Deus animas creando infundit, & infundendo creat. *Tolet. ibid.*

9. Infunditur autem anima; cùm embryo convenienti organorum apparatu inſtructus eſt. Interea credendum eſt: embryonem foveri ab inſitâ virtute plaſticâ, & ab animâ matris, ac calore uteri, aut loci, qui pro utero eſt.

10. Supervacuum ergo eſt fingere animam vegetativam, & ſenſitivam, quæ animam rationalem antecedant, quæque in animam rationalem de inde mutentur, vel animâ rationali adveniente pereant. *Contrà Conimbric. dict. loc. quæſt.* 4.

11. Anima intellectiva eſt indiviſibilis: ideoque tota, hoc eſt, indiviſibili modo, in qualibet parte. *Conimbr. dict. loc. quæſt.* 8. *&* 9. *Tolet. ibid. quæſt.*5.

12. Animam intellectivam immortalem eſſe, non ſolum S. Scripturæ autoritate, ſed etiam philoſophicis rationibus probari poteſt. *Conimb. de animâ ſeparatâ diſp.*1. *Tolet. lib.*3. *de animâ quæſt.*16.

13. Animæ humanæ ratione essentiæ in omnibus æq; sunt perfectæ; differunt solum operandi modo. Quod discrimen fluit ab inæquali perfectione temperamenti, aut à contractâ agendi consuetudine. *Conimbr.lib.2. de animâ cap.1. quæst.5. Tolet. libr.3. quæst.18.*

DISPVTATIO XXV.

De Intellectu.

THESIS I.

SIc de animæ intellectivæ essentiâ : sequuntur proprietates, intellectus, & voluntas.

2. Intellectus ex se est mera potentia in genere rerum intelligibilium, & veluti tabula rasa. *Conimbr. lib.3. de animâ cap.8. quæst.1. art.3.*

3. Cognitio intellectus derivatur à sensibus, ita ut nihil sit in intellectu, quod non fuerit priùs in sensu.

4. Latius tamen patet objectum intellectus, quam sensus. Nam sensus versatur tantum circa materialia & singularia; intellectus, etiam circa immaterialia & universalia.

5. Singularia priùs cognoscuntur ab intel-

tellectu, quàm universalia. Quin universalia cognosci nequeunt, nisi cognitis primùm singularibus. *Conimbr. lib.*1. *Physs. cap.*1. *quæst.*4. *Tolet. lib.*3. *de anima quæst.*16. *Zabar. de ord. intell. cap.*4.

6. Ex quo sequitur, intellectum formare proprios rerum singularium conceptus. *Conimbr. lib.*3. *de animâ, cap.*8. *quæst.*5. *Tolet. ibid. quæst* 26.

7. Ex universalibus ea priùs intelliguntur, quæ singularibus sunt viciniora; quia horum facilior est abstractio. *Conimbr. lib.*1. *Physs. cap.*1. *quæst.*3. *Tolet. ibidem quæst.* 3. *Contrà Zabar. de ord. intell. cap.*12.

8. Ad intellectionem non sufficit, phantasmata, id est, species rerum singularium in sensu interno formatas, intellectui objici; sed requiritur præterea, ut species intelligibiles intellectui imprimantur, non solùm universalium, sed etiam singularium. *Conimbricenses lib.* 3. *de animâ cap.*5. *quæst.*3. & 4. *Tolet. ibidem quæst.*21. *Zabarell. de spec. intellect. cap.*5.

9. Species intelligibiles rerum singularium imprimuntur intellectui à phantasmatibus, eo ferè modo, quo phantasmata imprimuntur sensui interno ab iis speciebus, quæ in externis sensibus formatæ sunt ab objectis.

10. Species rerum universalium ipse intellectus sibi format per abstractionem, comparatis inter se primùm singularibus.

11. Non ergo videtur necessarium, fingere intellectum agentem, cujus munus sit, non intelligere quidem, sed phantasmata illustrare, ut in iis appareant naturæ universales, & cum phantasmatibus illustratis concurrere, ad species intelligibiles producendas: sive fingatur substantia, quæ sit ab animâ separata, sive facultas, quæ revera diversa sit ab eo intellectu, qui species intelligibiles recipit, & per eas intelligit. *Contrà Conimbric. lib.3. de animâ cap.5. quæst.1.2.5. & 6. Tolet. ibidem quæst.13. & 14. Zabarell. de mente agente.*

12. Potest tamen intellectus, agens dici, quatenus recepta specie, actu intelligit, & conceptum, sive verbum mentis in se format. *Tolet. dict. lib. quæst.22.* Nec aliud sequi videtur ex argumento Aristotelis *lib.3. de animâ cap.5.* Non enim absurdum est, agens & patiens re ipsâ non distingui, in actione immanente.

13. Intellectus omnia intelligit directè, se ipsum indirectè, atque actu quodam reflexo; sic, ut ex objecto actiones suas, ex actionibus se ipsum agnoscat. *Conimb. lib.3. de animâ, cap.8. quæst.7.*

14. In-

14. Intellectus impressas sibi species conservat atque hoc sensu dicitur memoria intellectualis. *Conimb. de mem. & reminisc. c. 3. Tolet. lib. 3. de animâ quæst. 21.*

15. Cum intellectus speciebus intelligibilibus consignatus, ad intelligendum iteratò sese accingit, phantasmatum concursus necessarius est ad intelligendum. Atque hoc voluit Aristoteles, cùm dixit, oportet intelligentem speculari phantasmata. *Lib. 3. de animâ. cap. 8. Conimbr. ibid. quæst. 8. Tol. quæst. 21.*

16. Intellectus operationes sunt tres: simplicium rerum apprehensio, judicium, quod consistit in compositione ac divisione, & discursus.

17. Judicium intellectus vel est speculativum, vel practicum: quorum illud versatur circa res, ut res sunt; hoc, circa res, ut bonæ vel malæ; ideoque vel appetendæ, vel fugiendæ sunt.

18. Intellectus proprium est reminisci. Est autem reminiscentia, speciei obliteratę renovatio, per specierum non obliteratatum rememorationem. *Conimb. de mem. & reminisc. cap. 7.*

DISPV-

DISPUTATIO XXVI.

De Voluntate.

THESIS I.

SIcuti cum ſenſu conjungitur appetitus ſenſitivus, ita cum intellectu conjungitur appetitus intellectualis, qui voluntas dicitur.

2. Voluntas realiter differt ab appetitu ſenſitivo. *Conimb. lib.3. de animâ cap.13. quæſt.1. Tolet. ibid. quæſt.27.* Imo etiam ab intellectu. *Conimb. dict. lib. quæſt. 3.*

3. Voluntatis actiones duæ ſunt, βούλησις & προαίρεσις: illa finis; hæc, mediorum eſt.

4. Voluntas non eſt potentia merè paſſiva, nec merè activa. Itaque non poteſt ſe ad agendum determinare, niſi moveatur ab objecto.

5. Cum autem voluntas ſit potentia cæca, nihil poteſt appetere, niſi quod illi ab intellectu proponatur. Hinc vulgatum illud; *Ignoti nulla cupido.*

6. Non ſufficit ad movendam voluntatem, ut intellectus objectum apprehendat: ſed requiritur porrò, ut illud cenſeat, ſitne bonum, an malum. Hæc intellectus actio, vocatur judicium ſive dictamen practicũ.

7. Practicum intellectus judicium, vel abſolutum eſt, vel comparatum. Abſolutum di-

dicitur, quo censetur res in se, & per se: cõparatum, quo res censentur comparatæ cum aliis omnibus rebus, ac circumstantiis.

8. Hoc duplex intellectus judicium sequitur duplex actio voluntatis: quarum altera, quæ sequitur judicium absolutum, *velleitas*; altera, quæ comparatum judicium sequitur, *volitio* appellari solet.

9. Utraque actio à prævio judicio intellectus determinatur, non solùm quoad exercitium actus, sed etiam quoad specificationem. Et certè si à judicio practico voluntas posset dissentire, & aliud, vel etiam contrarium appetere, ferretur in incognitum objectum, & sine ratione moveretur, & sic non esset voluntas.

10. Hæc voluntatis determinatio non evertit hominis in suis actionibus libertatem, sed stabilit.

11. Etenim libertas non est ἀδιαφορία quædam, quâ voluntas potest agere, & non agere, hoc vel illud agere, etiam positis omnibus ad agendum requisitis; sed facultas hominis faciendi quod ratio dictat.

12. Etenim voluntas fertur in finem, & quidem liberè, siquidem libertas non potest à voluntate separari: attamen à fine, quatenus

quatenus cognoſcitur ut finis, determinatur.

13. Sunt autem duo actionum genera, quæ à voluntate proficiſcuntur, aliæ proximè, aliæ remotè. Quarum illæ *elicita*, hæ *imperata* vocantur. Imperatæ actiones, nihil aliud ſunt, quam elicitarum executio.

14. Libertas hominis exercetur in actionibus imperatis: actiones elicitæ ſunt ipſum dominium, quo ſuam libertatem voluntas exercet in actiones imperatas. Ideo enim liberè ambulamus, quia volumus ambulare.

15. Pugna animi, quæ hac voce ſolet exprimi, *Video meliora proboque, Deteriora ſequor*, non oritur ex eo, quod voluntas ab intellectus judicio diſcrepet; ſed ex pugnâ aut fluctuatione intellectus, rem abſolute conſideratam improbantis, eandemque cum ſuis circumſtantiis collatam approbantis; aut contrà.

FINIS.

TITULI
ET
ORDO DISPUTATIONUM,
quæ hac Ideâ continentur.

XIX. *De*

FINIS.

